Ilm o'zni bilmakdir

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган | 1998 йил 19 август, чоршанба | Баҳоси сотувда эркин нархда | № 62 (7059)

Da'vat

Тараққиётнинг чинакам белгиси - бойлик ёки таълим даржаси эмас, , шаҳарнинг катталиги эмас, ҳосилнинг мўлкўллиги ҳам эмас, балки шу ўлка бағрида тарбия топган инсон қиёфасидир.

Р.ЭМЕРСОН

Ibrat

Муйноқ туманидаги Шеге овули болалари янги ўқув йилини 600 ўринли янги мактабда бошлайдиган бўлдилар. Бундан ташқари мустақиллигимизнинг етти йиллиги арафасида Оролбўйи ҳудудидаги Қўнғирот сода заводи ишчилар шаҳарчасида, Бузатов,Нукус, Элликқалъа туманларида ва Нукус шаҳрида ҳам янги мактаблар очилади.

Мустақиллигимизнинг 7 йиллик тўйига 12 кун қолди

ТАЪЛИМ ИСЛОҲОТЛАР ЖАРАЁНИДА

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 13 майдаги 203-сонли қарорига биноан 1998 -99 ўқув йилида 24 та умумий ўрта таълим муассасаларида янги ўқув дастурларини синовдан ўтказиш учун тажриба-синов майдончалари ташкил этилди.

100 дан зиёд малакали мутахассислар; фан докторлари ва фан номзодлари иштирокида 23 та фан йўналишлари бўйича яратилган янги дарсликлар ушбу тажриба-синов майдончаларида синаб кўрилади.

Асосий тажриба-синов майдончаларида Республика комиссияси иш олиб боради ва 80 нафар тажрибали ўқитувчилар,600 дан ортиқ ўқувчилар қатнашади.

Республикамиз бўйича вилоят комиссиялари раҳбарлигида 322 мактабнинг 5—9- синфларида 80500 нафар ўқувчи янги дастур асосида ўқитилади.

Ҳозиргача ўқув-дастурларини амалга тадбиқ этиш юзасидан ўтказилган семинар-ўқишларда 700 дан зиёд синов ўтказувчи ўқитувчилар иштирок этди.

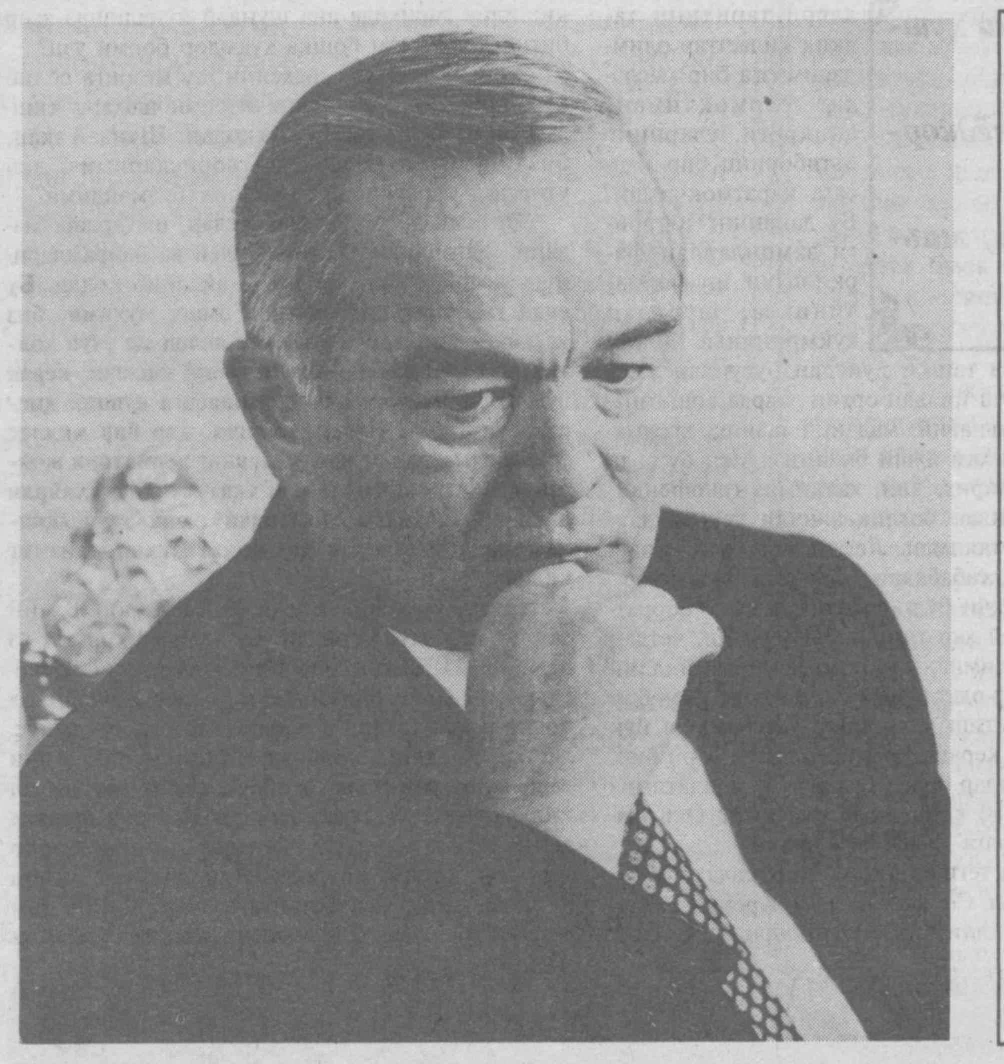

Ўзбекистон илм-фани мустақиллик йилларида катта ислоҳотлар ичига кириб бормоқда. Янги теранлик, янги кенгликлар,янги қиёфа касб этиш йўлига чиқмоқда.Ўзбекистон Республикаси Президенти муҳтарам Ислом Каримов таълим, илм-фан,кадрлар тайёрлаш,маърифий-маънавий камолот билан чамбарчас боғлиқ ислоҳотлар йўналишлари — миллий тараққиётимиз тамойиллари ҳамда дастурларини назарий-амалий жиҳатдан ишлаб чиқиш,ҳаётга жорий этиш йўлйўриқлари,асосларини таклиф қилмоқда. Олимлар,ижодкорлар,зиёлилар,журналистлар билан мунтазам учрашиб, қизғин мулоқотлар ўтказиб, уларда келажаги буюк мамлакатимизнинг уфқларига назар ташламоқда. Муаммо ва масалаларни ечиш йўллари,чора-тадбирларини ўртага қўймоқда.

Юртбошимиз Ислом Каримовнинг тарихчи олимлар билан учрашуви ва унда олиб борган баҳси,ўртага ташланган ғоялари ҳаммамизнинг хотирамизга ўчмас бўлиб муҳрланиб қолди. Юртбошимиз ўзининг ўта ҳаяжонли, ёлқинли,теран муҳокамаларида жамиятимиз ва айниқса, тарих фани тараққиётининг янги йўналишларини чизиб берди. У тарихнинг халқ, мамлакат, инсон,миллат тақдиридаги ўрни, моҳияти, вазифасига тамомила янгича бир назар ташлади, янгича нуқтаи назарларини баён этди. У миллий тарихимизни бутунлай янгиланган, яшарган нигоҳ билан, фақат ва фақат асл манбалар асосида яратиш мустақил, озод ҳур мамлакатнинг бугуни ҳамда эртаси учун бениҳоя муҳим аҳамиятга эга эканлигини таъкидлади.

Президентимизнинг «Мулоқот» журналининг 1998 йил 5-сонида эълон қилинган тарих ва тараққиёт ҳақидаги ушбу янги асари ўз бой ғоялари билан ижтимоий фикр ривожимизни янада юксалтириш,илҳомлантириш,янги фикр уммонларини яратишига шубҳа йўқ.

ИСЛОМ КАРИМОВ

ТАРИХИЙ ХОТИРАСИЗ КЕЛАЖАК ЙЎҚ

Жамият тараққиётининг асоси, уни муқаррар ҳалокатдан қутқариб қоладиган ягона куч — маърифатдир

Мустақилликка эришганимиздан кейин халқимизнинг ўз юрти, тили, маданияти, қадриятлари тарихини билишга, ўзлигини англашга қизиқиши ортиб бормоқда. Бу — табиий ҳол. Одамзод борки, авлод-аждоди кимлигини, насл-насабини, ўзи туғилиб вояга етган қишлоқ, шаҳар, хулласки, Ватанининг тарихини билишни истайди.

Ҳозир Ўзбекистон деб аталувчи ҳудуд, яъни бизнинг Ватанимиз нафақат Шарқ, балки, умумжаҳон цивилизацияси бешикларидан бири бўлганини бутун жаҳон тан олмоқда. Бу қадимий ва табаррук тупроқдан буюк алломалар, фозилу фузалолар, олиму уламолар, сиёсатчилар, саркардалар етишиб чиққан. Диний ва дунёвий илмларнинг асослари мана шу заминда яратилган, сайқал топган. Эрамизгача ва ундан кейин қурилган мураккаб сув иншоотлари, шу кунгача кўрку файзини, маҳобатини йўқотмаган осори атиқаларимиз қадим-қадимдан юртимизда деҳқончилик, ҳунармандчилик маданияти, меъморчилик ва шаҳарсозлик санъати юксак бўлганидан далолат беради. Бешафқат давр синовларидан омон қолган, энг қадимги тошёзувлар, битиклардан тортиб, бугун кутубхоналаримиз хазинасида сақланаётган 20 мингдан ортиқ қўлёзма, уларда мужассамлашган тарих, адабиёт, санъат, сиёсат, ахлоқ, фалсафа, тиббиёт, математика, физика, кимё, астрономия, меъморчилик, деҳқончиликка оид ўн минглаб асарлар бизнинг беқиёс маънавий бойлигимиз, ифтихоримиздир. Бунчалик катта меросга эга бўлган халқ дунёда кам топилади. Шунинг учун ҳам бу борада жаҳоннинг саноқли мамлакатларигина биз билан беллаша олиши мумкин, деб дадил айта оламан.

Ота-боболаримизнинг асрлар давомида тўплаган ҳаётий тажрибалари, диний, ахлоқий, илмий қарашларини ўзида мужассам этган бу нодир қўлёзмаларни жиддий ўрганиш даври келди. Чунки, ўзингизга маълум, шўролар замонида тарихий ҳақиқатни билишга интилиш рағбатлантирилмас эди, ҳукмрон мафкура манфаатларига хизмат қилмайдиган манбалар халқ кўзидан иложи борича йироқ сақланарди.

Аҳвол шу даражага борган эдики, ўз тарихимизни ўзимиз ёзиш ҳуқуқидан маҳрум бўлиб қолдик. Бировлар томонидан яратилган тарих дарсликларини ўқир эдик. «СССР тарихи» деб аталган дарсликда, Ўзбекистондай мамлакатга боройўғи 3-4 саҳифа ўрин берилиб, тарихий воқеалар ва шахслар ҳақида нохолис фикрлар айтилар ёки умуман, лом-мим дейилмасди. Фандаги бундай сохтакорлик, кўзбўямачиликни бугун энг олис қишлоқларда яшаётган оддий фуқаро ҳам, мактаб ўқувчиси ҳам яхши билади. Энди, мустақиллик туфайли яққол намоён бўлаётган тарихий ҳақиқатни билишга, ўзлигини англашга чанқоқликнинг туб сабаблари мана шунда, деб ўйлайман.

> • ***Одамзод борки, авлод аждоди, Ватанининг тарихини билишни истайди***
>
> • ***Ўзликни англаш тарихни билишдан бошланади***
>
> • ***Фақат баҳс, мунозара, таҳлил меваси бўлган хулосаларгина бизга тўғри йўл кўрсатади***

Олимларимиз тарихимизнинг турли даврларига доир рисолалар ёзишмоқда, тарихий мавзуда йирик насрий, назмий, саҳна асарлари яратилмоқда. Оммавий ахборот воситалари маънавий қадриятларимизни кенг тарғиб қилаётгани, суҳбатлар, мулоқотларда фикрлар ранг-баранглиги пайдо бўлаётгани диққатга сазовор. Ёшларнинг Ватан, миллат тақдири учун ўзларини масъул сезиб, бу баҳсларда дахлдорлик туйғуси билан иштирок этаётгани мени, айниқса, қувонтиради.

Чумчуқ сўйса ҳам қассоб сўйсин, деган гап бор. Мен тарихчи эмасман. Бу мавзуда ақл ўргатиш фикридан мутлақо йироқман. **Лекин табиий бир савол туғилади: давлатчилик тарихимиз туб бурилиш палласига кирган бир пайтда ўзимизнинг замон ва макондаги ўрнимизни аниқ белгилаб олишимиз, насл-насабимиз, кимлигимизни билишимиз керакми-йўқми?** Яъни, юртимизда фаол меҳнат қилаётган муҳтарам академиклар, олимлар, адиблар,ноширлар, авваламбор тарихчиларимиз биргалашиб, мана шу саволларга жавоб топиши керакми-йўқми?...

Назаримда, ўзбек халқининг тарихий ўтмиши, ўзлиги, маънавияти ҳақида гапираётганда, бизда чуқур илмий асосга таянган таҳлил, муайян масалаларда аниқ ёндашув етишмаяпти. Илмий тилда айтганда, яхлит концепция йўқ. Ўзликни англаш тарихни билишдан бошланади. Исботталаб бўлмаган ушбу ҳақиқат давлат сиёсати даражасига кўтарилиши зарур.

Миллат, мамлакат ҳақида катта-катта минбарларга чиқиб гапиришнинг ўзига хос масъулияти бор. Муайян воқеа, шахсга муносабат билдираётганда, бу фақат бир киши ёки муайян тоифадаги кишиларнинг нуқтаи назари бўлиши мумкинлигини унутмайлик. Ёмон томони шундаки, субъектив фикр юқувчан бўлади. Чуқур таҳлил, мантиққа асосланмаган бирёқлама фикр одамларни, энг аввало, тарих ўқитувчиларини чалғитади. Улар эшитганларини ҳақиқат шу экан, деб ўқувчиларга ҳам етказишади. **Фақат баҳс, мунозара, таҳлил меваси бўлган хулосаларгина бизга тўғри йўл кўрсатиши мумкин. Бу — биринчидан.**

Иккинчи масала шундан иборатки, биз комил инсон тарбиясини давлат сиёсатининг устувор соҳаси деб эълон қилганмиз. Комил инсон деганда биз, аввало, онги юксак, мустақил фикрлай оладиган, хулқ-атвори билан ўзгаларга ибрат бўладиган билимли, маърифатли кишиларни тушунамиз. Онгли, билимли одамни олди-қочди гаплар билан алдаб бўлмайди. У ҳар бир нарсани ақл, мантиқ тарозисига солиб кўради. Ўз фикр-ўйи, хулосасини мантиқ асосида қурган киши етук одам бўлади.

Эркин, демократик жамият қуряпмиз. Биз учун ёпиқ мавзунинг ўзи йўқ. Умумхалқ минбари — телевидениемиз, радиомиз, матбуотимиз бор. Яхши ниятли кишиларга чегараларимиз ҳамиша очиқ. Хориждан меҳмонлар келишяпти, биз чет давлатларга чиқяпмиз. Кунда бўлмаса, кун ора халқаро анжуманлар ўтиб турибди. Бизга мана шу анжуманларда манман деган олимлар билан, хоҳланг, иқтисод, хоҳланг, сиёсат, хоҳланг, тарих, маънавият соҳалари бўлсин, бемалол баҳслаша оладиган билимдон, зукко, маърифатли одамлар керак.

(Давоми 2-бетда)

JUMLADA JAHON

• Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 15 август куни иқтисодий ислоҳотларнинг бориши билан танишиш, чегара ҳудудларидаги аҳволни ўрганиш мақсадида Сурхондарё вилоятида бўлди. Ўзбекистон — Афғонистон чегарасидаги «Айритом» божхонаси ва чегара хизмати ходимлари билан суҳбатлашиб, мажмуа иш самарадорлигини янада ошириш, давлат чегараси дахлсизлигини янада мустаҳкамлаш юзасидан аниқ кўрсатмалар берди.

• Ўзбекистон билан Европа Иттифоқига аъзо давлатлар ўртасидаги барча соҳаларда яқин алоқаларнинг ҳуқуқий негизини белгиловчи Шериклик ва ҳамкорлик тўғрисидаги битими бугунга келиб Европа Иттифоқининг ўн иккита аъзо давлати томонидан ратификация қилинди.

• Ўзбекистон Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки Осиё Банклари ассоциациясининг ҳақиқий аъзоси сертификатини олди.

• Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида Хитойнинг Хуавэй компанияси президенти Жэн Чжэнфей бошчилигидаги делегация аъзолари билан ўтказилган учрашувда Ўзбекистон-Хитой ўртасидаги телекоммуникация бўйича ҳамкорлик алоқаларини янада ривожлантириш борасидаги масалалар ҳақида сўз борди.

• Қорақалпоғистон Республикаси Нукус туманидаги Кердер қалъасидан топилган ўрта асрларга тегишли сополдан ишланган товоқда ҳумо қушининг сиймоси борлиги маълум бўлди.

• «Толибон» ҳаракати ўз тасарруфига тўлиқ ўтмаган Бадахшон вилоятидаги жангларни давом эттирмоқда, бу вилоят Афғонистоннинг толиблар қўлига ўтмаган энг сўнгги вилоятидир.

• Буюк Британия ва Ирландия Бош вазирлари Бельфаст шаҳрида учрашиб, Шимолий Ирландияда содир бўлган нохуш воқеа хусусида фикрлашдилар.

<u>Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони</u>

«Эл-юрт ҳурмати» орденини таъсис этиш тўғрисида

Мамлакат мустақиллигини, унинг иқтисодий қудратини мустаҳкамлашга, миллий маънавиятни,маданиятни юксалтиришга катта ҳисса қўшган, ўз меҳнати,илмий, жамоат иши,меҳнатсеварлиги ва ватанпарварлиги билан жамоатчиликнинг иззат-ҳурматига сазовор бўлган Ўзбекистон Республикаси фуқароларини рағбатлантириш мақсадида:

1.Ўзбекистон Республикасининг «Эл-юрт ҳурмати» орденини таъсис этиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблансин.

2.Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 78-моддасига мувофиқ,ушбу Фармон Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига киритилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1998 йил 17 август.

Istiqlol in'omlari

АМЕРИКАНИНГ АФЗАЛЛИГИ НИМАДА?

Тун... Тасаввур қилинг, беш минутдан сўнг Америкадан учиб келадиган самолётдан ўзбекнинг оддийгина қишлоқ аёллари ҳам тушишади. Бундан ўн йил илгари етти ухлаб ҳам бундай «ширин туш» кўра олмаган... ўзбек аёли. Бу ҳодиса бугун нафақат замон ўзгарганини, балки унинг бутунлай янгиланганини, фикрнинг, онгнинг, дунёқарашнинг қайта тикланганини айтиб турибди.

... Ростдан, самолётдан икки ой илгари «Таълим ва тил ўрганиш бўйича Америка ҳамкорлик ташкилоти» томонидан АҚШга юборилган ўн нафар ўзбекистонлик ўқитувчилар тушишди. Республикамизнинг турли вилоятларидан танлаб олинган бу ўқитувчилар икки ой давомида океан ортида тажриба ўрганиб қайтмоқда.

Ҳамюртларимни кузатаман... Келгувчиларнинг, кутгувчиларнинг кўзларида ёш... Кўз ёшларини кўпчилик соғинчга, мусофирчиликка йўйишади. Мен эса бу кўз ёшларидан ҳали соҳиби ҳам сезмаган бошқа-бошқа маънолар ахтараман. Кўз ёшлар, менга шу юртнинг ўзинигина дунё деб тушунган кечаги тутқун халқнинг унсиз исёни бўлиб кўринади. Бу кўз ёшлар... Бир замонлар ўзининг бобоси кашф этиб кетган Америкадай улкан диёрда ўзини, ўзлигини намойиш этиб келган ғурур бўлиб кўринади. Ва яна...

Шундан сўнг мен ўқитувчилар билан таассуротлар ва тафсилотлар хусусида узоқ суҳбатлашдим. Савол-жавоблар ғоятда қизиқарли кечди. Суҳбатимиз мазмунидаги тафсилотлар Булоқбоши туманидаги 10-гимназия ўқитувчиси Маҳфират Абдуллаева, Наманган шаҳридаги саноат ва технология институти ўқитувчиси Муборак Исмоилова, Бухоро шаҳридаги 34-мактаб ўқитувчиси Мубашира Расуловаларга тегишли бўлди.

Бугун эккан дарахтдан бугун мева талаб қилиб бўлмайди. Лекин, қизиқда, у эртага сиз истаган, сизни қониқтирадиган ҳосилни бермаса-чи? Шунча парваришлар, орзу-умидлар беҳудаликка дўниб кетаверадими? Ҳа, худди шунинг учун ҳам тажриба ва таҳлил керак. Шу нуқтаи назардан келиб чиқиб, шундай савол туғилади. Биз бугун америкаликларнинг қайси жиҳатидан ўрнак олсак арзийди?

— Биз икки ой давомида АҚШнинг турли штатларидаги мактабларда, лицейларда бўлдик. Сафаримиз давомида, умуман, қайси илм даргоҳида бўлмайлик, бизни ҳайрон қолдиргани шу бўлдики, америкалик ёшлар ўз тарихини, келиб чиқишини мукаммал билишади.

(Давоми 3-бетда)

«Ma'rifat» anketasi

1. **Мустақиллик деганда нимани тушунасиз?**
2. **Истиқлолдан сўнг таълим - тарбия соҳасида қандай ўзгаришлар рўй берди, деб ўйлайсиз?**
3. **Мустақил юртимиз ёшларининг келажагини қандай тасаввур қиласиз?**

ЕТТИ ЙИЛ ҲОСИЛАСИ

1. Мустақилликни олий ва бебаҳо неъмат деб тушунаман. Истиқлол туфайли давлатимиз ўз тамғаси, байроғи, мадҳияси ҳамда Конституциясига эга бўлди. Эндиликда пахта, ғалла, мева-чевалар сингари бойликларимиз мустақил юртимиз фаровонлиги йўлида хизмат қилаётир.

Эришаётган ютуқ ва камчиликларимизни ўзимиз таҳлил қила оламиз, фикр-мулоҳазаларимизни чет эллик дўстларимиз билан ўртоқлаша оламиз.

2. «Таълим тўғрисида»ги Қонун ҳамда «Кадрлар тайёрлаш миллий дастур»ида боғча, мактаб муассасаларига катта талаб қўйилмоқда. Боғча-мактабларнинг очилиши ва уларда болаларга чуқурлаштирилган билим берилиши шулар жумласидандир. Иқтидорли болаларга алоҳида эътибор берилиб, уларнинг хорижий давлатларга бориб билим олишларига кенг имконият яратилаётир.

Мактабгача ва бошланғич таълим-тарбия муассасаларида ҳам жадаллаштирилган синфлар ташкил этиляпти. Боғча ёшидаги болаларга чет тиллар ўргатилаётир. Бу билан ҳақли равишда фахрлансак арзийди.

3. Келажак ёшларимизга, уларга бераётган таълим-тарбиямизга боғлиқ. Шундай экан, фарзандларимиз Ўзбекистонни жаҳонга танитадиган, кенг қамровли билимга эга бўлган баркамол ёшлар бўлиб вояга етишларига ишончим комил.

Мактура ЖЎРАБОЕВА,
Шайхонтоҳур туманидаги 84-мактабгача ва бошланғич таълим-тарбия муассасаси тарбиячиси

Tajriba-sinov maydonshalarida

XXI аср мактаблари ғунча очди

«Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» босқичма-босқич амалга ошмоқда. Маълумингизким, ҳозирги дамлар унинг биринчи босқичи ҳисобланади. Бунда хусусан, тажриба-синов майдончаларини очиш, болаларга янгича дастур бўйича таълим-тарбия бериш, натижани таҳлил этиб, иккинчи босқичга тайёрланиш асосий вазифадир.

Вазирлар Маҳкамасининг қарори билан очилаётган худди шундай майдончаларнинг Тошкент шаҳридаги тақдимот маросимлари ҳақида ўтган сонимизда хабар бергандик. Самарқанд вилояти, Ургут тумани Ибн Сино жамоа хўжалиги ҳудудида жойлашган 34-мактабда физика фани бўйича тажриба-синов майдончасининг тақдимот маросими бўлиб ўтди.

Уни вилоят ХТБ бошлиғи А.Бекмуродов очди. Халқ таълими вазирлиги номидан бошқарма бошлиғи Марат Шафиев ушбу воқеа билан барчани табриклади. Унда Ургут тумани ҳокими Ўлмас Маҳматмуродов қатнашди. Тақдимот маросимигача мактабда жуда катта ишлар амалга оширилди.

(Давоми 3-бетда)

Hay'at yig'ilishida

ЭРТАНИНГ БУГУНГИ ТАШВИШИ

Бу йил янги ўқув йилига тайёргарлик халқ таълими соҳасида бир жиддий синов сифатида кечди. Бугунги замон зайлига, ҳаёт шиддатига мослаша олганларнинг иши бароридан келган бўлса, ортда қолганларнинг иши янада ортга кетди. Негаки, илгарилари таълим муассасаларини янги ўқув йилига тайёрлаш дейилганда бир қўлнинг бармоқларига тенг иш тушунилган бўлса, ҳозирда уларни санашга икки қўлники ҳам камлик қилаяпти. Мактаб таъмири сифати қандай? Қишда печкалар исийдими? Ўқувчилар дарслик билан таъминландими? Ўқитувчиларда қўлланмалар борми? Бу йилги 1-синфга борадиган ўқувчилар сони аниқландими? Уларга ҳукуматимиз томонидан бериладиган ўқув қуролларидан тортиб, дарсликларгача шай қилиб қўйилдими? Хуллас, бу саволларни яна давом эттириш мумкин. Уларнинг барчасига «ҳа» деб жавоб берилмас экан, қўнгилдагидек таълим-тарбия хусусида гапириб бўлмайди.

Халқ таълими вазирлигининг кеча бўлиб ўтган навбатдан ташқари ҳайъат мажлисида янги ўқув йилига тайёргарлик масаласи кўрилди. Кун тартибидаги биргина масаланинг қирралари кўплиги боис, салкам икки соат мобайнида муҳокама қилинди.

Республика иқтисодиёти тармоқларини 1998-99 йилнинг куз-қиш даврида ишлашга тайёрлаш масалалари бўйича комиссиянинг Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган йиғилишида ҳам Халқ таълими вазирлиги тасарруфидаги ташкилотлар, ўқув муассасаларида бу борада олиб борилаётган ишлар хотиржам бўлишга асос бўла олмаслиги айтилган эди.

(Давоми 3-бетда)

ИСЛОМ КАРИМОВ

ТАРИХИЙ ХОТИРАСИЗ КЕЛАЖАК ЙЎҚ

(Боши 1-бетда)

Нега мен маърифат сўзини кўп такрорлаб, унга алоҳида урғу беряпман? Чунки, **жамият тараққиётининг асоси, уни муқаррар ҳалокатдан қутқариб қоладиган ягона куч—маърифатдир.** Асримиз бошида Туркистонда кечган воқеаларни бир эсланг. Нега бу ўлкада ўша йиллари маърифатчилик ҳаракати ҳар қачонгидан ҳам кучайиб кетди? Негаки, чор Россияси асоратига тушиб қолиб, бутkул таназзулга юз тутган ўлкани уйғотишга, халқнинг кўзини очишга фақат маърифат орқалигина эришиш мумкин эди. Маърифатпарварлик биз учун бугун ҳам ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ, йўқотмайди ҳам. Ақл-заковатли, юксак маънавиятли кишиларни тарбиялай олсаккина, олдимизга қўйган мақсадларга эриша оламиз, юртимизда фаровонлик ва тараққиёт қарор топади. Агар шу муаммони ечолмаса, барча тоат-ибодатларимиз бир пул: тараққиёт ҳам, келажак ҳам, фаровон ҳаёт ҳам бўлмайди!

Айнан шунинг учун ҳам ўз пайтида Республика Маърифат ва маънавият марказини ташкил этдик. Марказнинг вилоят, туман бўлимлари очилди. Гап ҳозир республика бюджетидан ажратилган катта маблағ ҳақида эмас. Керак бўлса, яна ёрдам берамиз. Мазкур соҳадаги ишларнинг талаб даражасида эмаслигини, ташкилотнинг расмиятчиликка берилиб кетаётганини қандай тушуниш мумкин? Бу ҳолни кўрганда беихтиёр, барака топкур, сен шўролар замонидаги домполитпросвещение, яъни сиёсий маориф уйи ходими эмассан, мутлақо бошқа одамсан, биз бу марказни фақат маош олиш учунгина ташкил этмадик, дегингиз келади. Қолаверса, маънавият, маърифатни тарғиб қилиш ҳар бир зиёлининг виждон ишидир. Маърифатчи фидойи бўлмоғи керак. Тушунамиз, уларнинг ҳам тирикчилиги, бола-чақаси бор. Шунинг учун ҳам маош тайинлаб қўйибмиз. Лекин яна такрор айтаман: маърифатчи, энг аввало, фидойи бўлмоғи, ўзидан кечмоғи керак.

XX аср бошидаги маърифатчилик ҳаракати ҳақида гапиргандим. Ўша ҳаракатнинг намояндалари бойлик учун, шон-шуҳрат учун майдонга чиқишдими? Маҳмудхўжа Беҳбудий, Мунаввар Қори, Фитрат, Таваллоларга мактаб очганлари, халқни ўз ҳақ-ҳуқуқларини танишга даъват этганлари учун биров маош тўлаганми? Биров уларга ойлик берганми? Албатта, йўқ! Улар ўт билан ўйнашаётганларини, истибдодга қарши курашаётганлари учун аёвсиз жазоланишларини олдиндан яхши билишган. Билатуриб, онгли равишда мана шу йўлдан борганлар. Чунки, виждонлари, иймонлари шунга даъват этган.

Энди асосий масалага ўтсак. Хўш, тарихнинг маънавиятимизда тутган ўрни қандай? Тарихни яхши билмасдан туриб, юксак маънавиятга эришиш мумкинми? Албатта, мумкин эмас! Маънавиятини тиклаши, туғилиб ўсган юртида ўзини бошқалардан кам сезмай, бошини баланд кўтариб юриши учун инсонга, албатта, тарихий хотира керак.

> ***• Маънавият, маърифатни тарғиб қилиш ҳар бир зиёлининг виждон ишидир***
>
> ***• Инсон учун тарихидан жудо бўлиш — ҳаётдан жудо бўлиш демакдир***
>
> ***• Тарихий хотираси бор инсон — иродали инсон***

Ҳар қайси инсон мен шу миллат фарзанди эканман, менинг аждодларим кимлар бўлган, миллатимнинг ибтидоси қайда, унинг оёққа туриши, тикланиш, шаклланиш жараёни қандай кечган, деган саволларни ўзига бериши табиий. Нега жаҳонга Аҳмад Фарғоний, Муҳаммад Хоразмий, ибн Сино, Абу Райҳон Беруний, Имом Бухорий, Амир Темур, Улуғбек, Алишер Навоий, Бобур каби буюк сиймоларни берган бу миллат XVII-XIX асрларга келиб, то шу чоққача эришган юксалиш даражаларидан тушиб кетди? Нега сўнгги уч аср мобайнида бошимиз қолоқликдан чиқмай қолди? Аждодларимизнинг қаттиқ қаршилигига қарамай, чор Россиясининг ўлкамизни нисбатан осон забт этишида ана шу қолоқликнинг ҳам ўрни бўлмаганмикан?

Тарихий илдизини излаган одам, албатта, бир кун мана шундай саволларга дуч келади ва, аминманки, тўғри хулосалар чиқаради. Тарихий хотираси бор инсон — иродали инсон. Такрор айтаман, иродали инсондир.

Ким бўлишидан қатъи назар, жамиятнинг ҳар бир аъзоси ўз ўтмишини яхши билса, бундай одамларни йўлдан уриш, ҳар хил ақидалар таъсирига олиш мумкин эмас. Тарих сабоқлари инсонни ҳушёрликка ўргатади, иродасини мустаҳкамлайди.

Юқоридаги мулоҳазалардан табиий равишда шундай савол туғилади: хўш, Ўзбекистоннинг, ўзбек халқининг бугун кенг оммага етказишга арзийдиган ҳаққоний тарихи яратилдими-йўқми? Совет даврида ёзилган тарихни мен тарих санамайман. Ўзгалар ёзиб берган тарихни ўқитишга мутлақо қаршиман. Мустамлакачи ўзига қарам бўлган халқ ҳақида қачон холис, адолатли фикр айтган? Улар бор куч-ғайратларини Туркистоннинг ўтмишини камситишга, бизни тарихимиздан жудо қилишга сарфлаганлар. Тарихдан жудо бўлиш нималигини яхши билсангиз керак. Инсон учун тарихидан жудо бўлиш — ҳаётдан жудо бўлиш демакдир.

Хоразм давлати тарихини биз 2700 йиллик тарих деб биламиз. Лекин Россиянинг хоҳ ўтмишдаги, хоҳ бугунги кўзга кўринган бирор бир тарихчисидан сўраб кўринг-чи, шуни тан олармикин? Тан олмайди, билмайди, билишни хоҳламайди ҳам. Ўжарликнинг сабаби эса битта: башарти тан олгудек бўлишса, тарихий хулосалари чиппакка чиқади, илмда сохта йўл билан борганлари фош бўлади. Энг мўътабар, қадимги қўлёзмамиз «Авесто»нинг яратилганига 3000 йил бўляпти. Бу нодир китоб бундан XXX аср муқаддам икки дарё оралиғида, мана шу заминда умргузаронлик қилган аждодларимизнинг биз авлодларига қолдирган маънавий, тарихий меросидир. «Авесто» айни замонда бу қадим ўлкада буюк давлат, буюк маънавият, буюк маданият бўлганидан гувоҳлик берувчи тарихий ҳужжатдирки, уни ҳеч ким инкор этолмайди. Лекин, юқорида айтганимдек, бирон-бир хорижий журналистнинг, умуман, Ғарб адибларининг «Авесто»ни эслашганини билмайман. Хулоса шуки, олис-олис жойларда халқимиз, мамлакатимиз ўтмиши ҳақида айтилаётган мулоҳазаларнинг аксарият қисми сохта, ғайриилмийдир.

Мен билганимни айтяпман, шундай хулоса чиқаришга мажбурман. Ажабланадиган жойи яна шундаки, тарихимиз ҳақида гап кетганда, биз ҳамон рус олимларининг тадқиқотларига таянамиз, иқтибос кўчирамиз. «Бартольд ундай деган, Гумилев бундай деган...» ва ҳоказо. Мен рус олимларининг меҳнатини камситмоқчи эмасман. Лекин қачонгача биз тарихимизни бировларнинг нуқтаи назари, қаричи билан баҳолаймиз? Шундай улкан даврда юртимизда кечган давлатчилик тараққиёти, ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий ҳаёти атрофлича таҳлил этилган тадқиқотлар нега яратилмаяпти? Археология, Тарих, Шарқшунослик ва бошқа бир қатор институтларимиз бор. Мутахассислар нима билан машғул, қаёққа қарашяпти? Ўзбек давлатчилиги қачон пайдо бўлган? Нима эмиш, Ўзбекистон XX асрнинг 20-йилларида, аниқроғи, 1924 йили давлат мақомини олган эмиш. Биз шу гапга ишонишимиз керакми? Мақтаниш эмас, янгидан шаклланаётган ўзбек давлатчилиги бошида турган инсон сифатида айтишга ҳаққим бор, керак бўлса, бу иш учун жонимни, борлиғимни беришга тайёрман. Чунки, ҳаётимнинг мазмуни шундан иборат. Лекин фақат бир мен эмас, бутун халқ билишни истайди: ўзбек давлатчилиги қайси асрда пайдо бўлди? Қандай тарихий босқичларни босиб ўтди? Мутахассислар, балки, тушунтириб берарлар, балки аниқ жавоблари бордир? Тарғибот, ташвиқот ишларини олиб бораётган олимлар, балки, аллақачон бир фикрга келишгандир? Лекин ҳозирча на матбуотдан, на дарсликлардан мен мана шу саволларга жавоб тополмадим.

Яна айтаман, бу соҳада ишлаётган олимларимизни танқид қилиш у ёқда турсин, айблашга ҳам ҳаддим сиғмайди. Кўпчилик олимларимизнинг илмий тафаккури, қарашлари қайси даврда шаклланганини ҳам яхши биламан. Тарих оламида меҳнат қилаётганларни ватанпарвар, элпарвар сафдошларим, деб билганим учун уларга шу талабни қўймоқдаман: қачон лўнда, асосли қилиб ҳаққоний тарихимизни фарзандларимизга етказасизлар?

Давлатчилик бугунги кунда ўта сиёсий масала бўлиб турибди. Нега деганда, Ўзбекистонда давлатчилик бўлмаган, деб орқаваротдан ташвиқот юритаётган, шу фикрни онгимизга сингдирмоқчи бўлаётган, керак бўлса, халқаро жамоатчиликни шунга ишонтиришга уринаётган кучлар ҳали бор. Бундай ғаламисларнинг орасида қандай қилиб бўлса ҳам бизни яна собиқ СССРга қайтариш ниятида юрганлар йўқ, дейсизми? Ўзбек тарихчиларининг бугунги кундаги асосий вазифаси мана шу даъвонинг пуч эканлигини исботлаш, давлатчилигимизнинг илмий нуқтаи назардан асосланган тарихини яратишдир.

Матбуотда ўтмишимизга тааллуқли бирор мақола чоп этилса, бирор бир тарихий асар. Хоҳ у илмий, хоҳ бадиий бўлсин, қўлимга тушиб қолса, албатта, ўқиб чиқаман. Сиёсатчиман, арбобман деган одам, агар виждони бўлса, ўз халқининг тарихий ўтмишини билиши шарт.

Ҳаммамиз шу тупроқнинг сувини ичганмиз, нон-тузини еганмиз. Ҳаммамиз ўзимизни ўзбек санаймиз. Ўзбеклигимиздан фахрланамиз, ғурурланамиз. Яқинда Муҳаммад Юсуфнинг бир шеърини ўқиб қолдим. Ўзбек номини тушуниш учун нималарни билиш кераклиги ҳақида ёзибди. Яхши шеър! Қани энди, олимларимиз ҳам мана шундай катта ғояларнинг илмий талқинини берсалар.

Масалан, қадим аждодларимиз ҳаётининг асосини ўтроқ маданият ташкил этганми ё кўчманчими? Ўзбек халқининг шаклланишида қандай элатларнинг таъсири бўлган? Биламан, булар оғир саволлар. Лекин уларга жавоб топишимиз зарур.

Атрофимизда жойлашган баъзи давлатлар ва миллатларнинг вакилларида ҳам бизлар қатори ўз тарихларини бошқатдан ўрганиш, чуқурроқ ўрганиш туйғуларини сезиш мумкин. Балки, бу ҳам тўғридир. Ҳар бир халқ ниманидир ўзининг миллий ифтихори, деб билади. Ҳар хил китоблар чоп этишади, катта-катта анжуманлар ташкил қилинади. Аҳмад Яссавий бобомизнинг муқаддас меросини ўрганиш мақсадида гоҳ Туркистон, гоҳ Истанбул, гоҳ Измирда учрашувлар ўтказилади. Мана шу учрашув-анжуманларда Ўзбекистон вакиллари, авваламбор, илмий-тарихий асосларга, чуқур тадқиқотларга суяниб, баъзи бир сохта уринишларга берилиб кетмасдан, ҳаққоний далил ва исботларни қурол қилиб олсалар, маъқул бўларди.

Яна қайтариб айтмоқчиман: биз ўзимизни миллат деб билар эканмиз, ўзбекчилигимиз ҳақида аниқ тушунчага эга бўлишимиз керак. Туркийтилли халқ бор, турк халқи бор. Фарқини ҳар бир фуқаромиз, аввало, фарзандларимиз билиб олсинлар. Нега шу масалалар бўйича тарихчиларимиз оғизларига талқон солгандек миқ этишмайди?

Яқинда телевидениеда бир кўрсатув берилди. Ҳунлар давлати, қачонлардир шу давлатни бошқарган Атилла ҳақида. Шу Атилла Волгабўйи, Астрахан чўлларини ишғол қилиб Шарқий Европага ўтибди, кейин Ғарбий Европани ҳам забт этиб, Румгача борибди ва уни иккига, яъни — Рум ва Византияга бўлиб ташлабди.

Рус, умуман, Ғарб манбаларида, адабиётларида ҳунларни «гун» дейишади. Ҳунлар Атилла бошчилигида Румга бостириб кириб, уни батамом вайрон қилишган. Бу воқеалар тахминан IV аср охири — V асрнинг биринчи ярмида бўлган. Кўрсатув бошловчиси, олим одам завқ-шавқ билан Атилланинг кимга уйланганини, тўй кечаси кимнинг кўрсатмасига кўра, ким томонидан заҳарлаб ўлдирилганигача оқизмай-томиз-

> ***• Ўзбек халқининг илиги тўқ, бақувват***
>
> ***• Тарих — халқ маънавиятининг асосидир***

май томошабинга етказди, ҳатто, Атилланинг туғилган кунигача аниқ айтди. Ўша олимдан Берунийнинг туғилган кунини айтиб беринг, десангиз, айта олармикин, худо билади. Қизиғи бу ёқда, энди давомини эшитинг: нима эмиш, ҳунлар муккасидан айш-ишратга берилган румликларни майпарастликдан жудо қилиб, қонларига соғлом қон бўлиб қўшилган эмишлар ва шу йўл билан уларнинг умрига умр қўшибдилар. Румга маданиятни ҳам ҳунлар олиб келган экан...

Ваҳоланки, Ғарбда Атиллани маданият олиб келган шахс эмас, улуғ бир цивилизацияни ер билан яксон қилган босқинчи сифатида эслашади. XXI асрга қадам қўймоқдамиз. Орадан шунча вақт ўтган бўлса ҳам улар Атилланинг қилмишларини унутганлари йўқ.

Қалмоқ дўстларимиздан бири яқинда менга ёстиқдек китоб совға қилди. Ушбу китобда ёзилишича, нима денг, Атилланинг байроғида хоч тасвири бўлган эмиш. Муаллиф бу билан нима демоқчи?

Демоқчики, насронийлик ҳам Европага саҳродан келган. Яна бир қизиқ хулосага дуч келдим. Биз ўзбеклар ҳам ўша Атилланинг авлодлари ворислари эмишмиз. Бу билан фахрланишимиз керак экан. Биринчидан, бундай ўта жиддий хулоса чиқаришга ҳозирча ҳеч қандай асос ёки замин борлигини ҳеч ким исбот қилолмаса керак. Иккинчидан, босқинчига ворис бўлиш фахрли мартаба эмас, иснод-ку! Бу иғвога учсак, эрта Европа биз тўғримизда нима дейди? Бу гап қаердан чиқди, кимга керак бу сохта обрў?!

> ***• Тарих сабоқлари инсонни ҳушёрликка ўргатади***
>
> ***• Ўзбек том маънода бунёдкордир***
>
> ***• Биз халқни маданияти, маънавияти орқали биламиз***

Биз ўзбекларни улуғ, бунёдкор халқ деб дунёга тараннум этяпмиз ва аслида ҳам шундай. ЮНЕСКОнинг Париждаги қароргоҳида Амир Темур бобомизнинг тўйларини ўтказишдан мақсад нима эди? Комил бу инсоннинг, энг аввало, буюк давлат асосчиси, буюк бунёдкор, ижодкор шахс бўлганини, фан, маданиятга ҳомийлик қилиб, жаҳон цивилизацияси тараққиётига беқиёс ҳисса қўшганини олам аҳлига билдириш эди.

Жаноб Жак Ширакнинг ўзи иштирок этган бу анжуманда мен мазкур фикримни ишончли манбалар асосида исботлаб беришга ҳаракат қилдим. Айтдимки, давлатчилигимиз асосларини яратиб кетган Темур бобомиз ғайрат-шижоати, юксак ақл-заковати, тадбиркорлиги, элпарварлиги билан бизга ҳамиша ибрат намунаси бўлиб қолғусидир. Биз у зоти олийдан ҳамиша руҳий мадад оламиз.

Суриштириб кўрилса, Парижда ва умуман, Европада ҳам соҳибқирон бобомизнинг обрўсини тўкишга уринишлар бўлган. Буюк саркардалигини тан олган ҳолда, уни, айтишга тил ҳам бормайди, ёвузликда айблашган. Бунга ҳеч қандай мантиқий асос йўқлигини исботлаб бериш қийин эмас. Инсон бир пайтнинг ўзида ҳам бунёдкор, ҳам ёвуз бўлиши мумкин эмас. Не-не мадрасаю масжидлар, олий кошоналарни қурган, не-не олиму фузалоларнинг бошини силаган, Қуръони каримни ёд билган инсон ёвуз бўлмайди. Қонхўр одам «Куч — адолатда» дейиши мумкинми?!

Ўзбекистоннинг обрўйини кўтариш бир четда қолиб, аллақандай атиллаларга ворис бўлиш бизга мутлақо ярашмайди. Мен бунга қатъиян қаршиман. Кимгадир ворис бўлиш керак бўлса, биз Берунийларга, Бухорийларга, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Мирзо Бобурларга ворис бўламиз. Ўзбекнинг феъл-атвори барчага аён. У ерни, табиатни севади. Дўпписида сув ташиб бўлса ҳам, дарахт кўкартиради. **Ўзбек том маънода бунёдкордир. Унга бировнинг ери керак эмас. Мабодо қўлига қурол олгудай бўлса, фақат ўзини ҳимоя қилиш учунгина олади.**

«Тафаккур» журналига берган интервьюмда Амир Темур бобомизнинг «Куч — адолатда» деган фикрини ривожлантириб, «Куч — билим ва тафаккурда», деган ғояни ўртага қўйдим. Тафаккур, маърифат, маънавият қаердаю, Атилла қаерда?

Чуқурроқ ўйлаб кўрайлик: Атиллани рўкач қилиб, бизга, сиз ўзбеклар ҳам кўчманчи халқсиз, демоқчи эмасмилар?

Мен кеча атай яна харитага кўз ташладим. Ҳунлар Европага Шимолдан, Дашти Қипчоқдан ўтиб кетишган экан. На улуғ Бухоро, на улуғ Самарқанд, на улуғ Хоразмга уларнинг қадами етмаган.

Шу боис ўзбек зоти қанақасига ҳун бўлиши мумкин?

> ***• Биз ўзбеклигимиздан фахрланамиз, ғурурланамиз***
>
> ***• Ҳар бир халқ ўз тарихини ҳар хил таъсир ва тажовузлардан асраши керак***
>
> ***• Ҳаққоний тарихни билмасдан туриб ўзликни англаш мумкин эмас***

Тўғри, Мовароуннаҳр сарҳадларига узоқ тарихимиз давомида не-не босқинчилар кириб келмаган, кўп йиллар, балки, асрлар давомида юртимизда не-не ўзга сулолалар ҳукмронлик қилмаган, дейсиз. Бир сўз билан айтганда, минг йиллар давомида юртимизга келиб-кетганлар озми? Эрондан Ахмонийлар, Юнонистондан Александр келди, Арабистондан Қутайба, Мўғулистондан Чингизхон келди, рус истилочилари келди. Лекин халқ қолди-ку. Хўш, бунда қандай сир-синоат бор? Халқ қандай ички куч-қудратга таяниб ўзлигини сақлаб қолди? Қадим-қадим замонлардан ўтроқ яшагани, илм-маърифатга интилгани, буюк маданиятга эга бўлгани, ўз урф-одатларини муқаддас билгани учун эмасми?

Ўзбек номи қачон пайдо бўлган? Совет тарихшуносларининг ёзишича, гўё XVI асрда бизнинг заминимизни Дашти Қипчоқ хонлари ишғол қилгандан кейин ўзбек номи пайдо бўлган эмиш. Ахир, биз Мовароуннаҳр деб атайдиган икки дарё оралиғида унгача ҳам халқ яшаган-ку! Ёки бу халқ бошқа миллат бўлганми? Мантиқ қани бу ерда?

Биз Совет замонидан қолган бу ақидани қабул қилсак, миллатимиз тарихи мана шу навбатдаги босқинчилар давридан бошланган, деган нотўғри хулоса келиб чиқмайдими? Унда бизнинг неча минг йиллик тарихимиз қаерда қолади? Самарқанд ҳам, Бухоро ҳам, Хива ҳам ўзбекларники экан, бу ерларда ўзбек давлати бўлган экан, нега энди ўз тарихимизни XVI асрдан, кимдир келиб-кетиб, номини қолдириб кетган даврдан бошлашимиз керак? Унгача ҳам бу ерда ўтроқ халқ яшаган-ку! Бу ерда ана шу ўтроқ халқнинг маданияти бўлган-ку! Кими келмасин, масалан, мўғуллар келган, XIII асрнинг 20-йилларидан XIV асрнинг 70-йилларига қадар ҳукмронлик қилганлар ва уларнинг маданияти маҳаллий маданиятга сингиб кетган. Бунда маҳаллий халқнинг маданияти, албатта, асос бўлган, устунлик қилган.

Биз халқни номи билан эмас, балки маданияти, маънавияти орқали биламиз, тарихининг тагтомиригача назар ташлаймиз.

Яна бир бор қайтараман: мен тарихчи эмасман. Аммо, умуман, дунё халқлари ва хусусан юртимиз тарихий тараққиёт йўлининг асосий қонуниятларини мантиқий таҳлил қилсак, шу нарса аён бўладики, Александр ҳам (уни Шарқда кўпроқ Искандар Зулқарнайн деган ном билан билишади), Қутайба ҳам, Чингизхон ҳам, генерал Черняев ҳам, умуман, ким бўлмасин, юртимизга бир неча ўн минг ё бир неча юз минг лашкари билан келган, ишғол қилган ва бу ердаги сиёсий ҳокимиятни қўлга олган. Яна такрорлайман: Сиёсий ҳокимиятни. Тамом. Тўғри, ҳукмронликлари мобайнида улар мамлакатимизнинг иқтисодий, савдо, илмий, маданий имкониятларидан ўз манфаатлари йўлида фойдаланишга зўр берганлар. Бироқ, шу ерда асрлар давомида яшаб келаётган маҳаллий аҳолини, унинг кўп минг йиллик маданиятини йўқ қилолмаганлар, қилолмасдилар ҳам.

Фикримни ҳаммага яқин ва тушунарли бир мисол орқали изоҳлаб беришим мумкин. Чор Россияси юртимизни босиб олиб то биз давлат мустақиллигимизни қайта тиклагунимизга қадар ўрта ҳисобда 130 йил вақт ўтди. Шу давр ичида халқимиз бошига не-не кулфатлар, балою офатлар ёғилмади. Хоҳ сиёсий, ижтимоий-иқтисодий ҳаётни олайлик, хоҳ маънавий, маданий соҳани. Кези келганда, сўнгги мустамлака даври тарихини тадқиқ қилаётган олимларимизга бир маслаҳат бермоқчиман, аниқроғи, уларнинг эътиборини бир нарсага қаратмоқчиман. Бу даврнинг илгариги замонлардан фарқи шуки, шу вақтда, айниқса, шўролар ҳукмронлиги йилларида халқимиз ташқи дунёдан бутунлай узиб қўйилди. Етмиш йилдан ортиқ даврда бошимиздан қандай маънавий, маданий тазйиқ, хўрликлар кечганини ҳам яхши биламиз. Мен бу ерда тил, адабиёт, тарих, дин, халқимиз генофонди, демография билан боғлиқ аянчли кечмишларни назарда тутаяпман. Лекин гап ҳозир уларнинг шарҳида, сабаблари, оқибатларида эмас.

Мен айтмоқчи бўлган фикр шундан иборатки, ана шундай ҳар томонлама мудҳиш, четдан қараганда халқимиз, унинг маданияти, миллий тафаккури, урф-одатлари, турмуш тарзи, ҳеч бир муболағасиз айтиш мумкинки, насл-насаби йўқ бўлиб кетиши керак бўлган шароитда бари бир, қатор йўқотишлар билан бўлса ҳам, миллатимиз ўзлигини сақлаб қололдими ё йўқми? Олимларимиз шу саволга жавоб берсинлар.

Шу мавзуга тегишли яна бир масалага тўхталиб ўтмоқчиман. Собиқ марказда, Кремлда ўтирганларнинг миллий республикалар маҳаллий аҳолисини «совет халқи»га, яъни ягона халққа айлантириш билан боғлиқ сиёсатидан ўзбек халқи ниманинг ҳисобидан, қайси тарихий, табиий қонуниятлар туфайли омон чиқди? Бу ҳақда олимлар ўйлаб кўрганмилар, ўз илмий изланишларида шундай саволларни кўндаланг қўйганмилар? Афсуски, йўқ.

Хўш, масалан, бу саволга мен қандай жавоб берган бўлардим?

Бизнинг аждодларимиз, халқимиз қадим-қадимдан ўтроқ яшаган, миллатимизнинг илиги ўтроқ маданият шароитида қотган. Халқимиздаги «илиги тўқ, бақувват» деган тушунча, мен ҳатто, қонуният деган бўлардим, бежиз пайдо бўлмаган. **Ўзбек халқининг илиги тўқ, бақувват демоқчиман.** Яна тилимизда «тагли-тугли», «палаги тоза» деган иборалар ҳам бор. Бу бир жойда муқим яшаган, ўз турмуш тарзига, ахлоқ-одоб мезонларига, ақидалари ва тафаккур тарзига эга бўлган хонадонларга нисбатан айтилади. Бутун оммани, бир неча юз минглаб, миллионлаб аҳолини бирлаштирган ақидаларга мезон ва қоидаларга эга бўлган халқни қандай изоҳлаш, таърифлаш мумкин?! Ана шу ҳаётий ва ижтимоий мантиқдан келиб чиқсак, таъриф ва изоҳ битта бўлади — миллий борлиғимиз, маданиятимиз илдизи, томири ўтроқ бўлган.

Масалага бошқа томондан ёндашиб кўрайлик. Бугунги бой маданиятимиз қайси цивилизациянинг маҳсули? Шундай маданият бор экан, уни шу заминда яшаган халқ яратганми ёки у бум-бўш жойда пайдо бўлганми?

Демоқчиманки, тарихимиз каби, қадим маданиятимизнинг яратилишида ҳам унга кўплаб этник гуруҳлар, эл-элатлар ўз улушини қўшган. Бу — табиий ҳол. Чунки, ҳеч қачон, ҳеч қаерда фақат битта миллатга мансуб маданият бўлмайди. **Ҳар қандай цивилизация кўпдан-кўп халқлар, миллатлар, элатлар фаолиятининг ва самарали таъсирининг маҳсулидир. Бир сўз билан айтганда, кўчманчилар, босқинчилар келиб кетаверади, лекин халқ боқий қолади, унинг маданияти абадий яшайди.**

Шунинг учун тарихчи олимларимиз, ҳар бири турли тушунча, муайян қарашга эга бўлишидан қатъи назар, бир жойга тўпланиб, баҳс юритиб, бир хулосага келишлари керак. Саклар, массагетлар, суғдлар, бақтрияликлар деган турли ибораларнинг орқасидан қувиб юриш ўрнига, тарихчиларимиз миллатга унинг ҳаққоний тарихини кўрсатиб, исботлаб беришлари керак. Зотан, **тарих — халқ маънавиятининг асосидир.**

Баъзи тарихчилар бизни Чингизхоннинг авлоди, ҳатто, Амир Темурда ҳам Чингиз қони бор, у мўғул қавмидан, демоқчи бўлади. Ўйлаб кўрайлик, Амир Темур бобомиз қайси миллатга мансуб?

Яна совет даври китобларида Амир Темур аскарлари Москва атрофларига етиб боргани хусусида «мўғул-татар қўшинлари Москвани қамал қилдилар», деб ёзишган. Ҳолбуки, Соҳибқироннинг аскарлари Тўхтамишхонни тормор қилиб, Русияни мўғул истилосидан озод этгандан кейингина Москва атрофида пайдо бўлган. Афсуски, бу ҳақиқат Россия матбуотида 1995 йилдагина ёзилди. Бизнинг тарихчиларимизнинг заифлиги шу даражадаки, шу пайтгача биронтаси чиқиб, йўқ, тарихий ҳақиқат бундай, деб айтмаган. Йўқса, Амир Темур қаёқдаю, мўғуллар қаёқда! Қани бу ерда фидойилик, ватанпарварлик? Қани миллий ғурур, миллий ифтихор?!

Демоқчиманки, ҳар бир халқ ўз тарихини ҳар хил таъсир ва тажовузлардан асраши керак. Беparво бўлсангиз, турли сохта ҳомийлар, кучлар борки, улар тарихни бузиб кўрсатадиган китобларни чиқараверади. Ҳатто, чет элда ҳам чиқариши мумкин.

Дунёда дўст бор экан, ғанимлар ҳам бўлади. Биргина мисол. Биз 1996 йили Соҳибқирон Амир Темур бобомизнинг 660 йиллик тўйини ўтказдик. Шуни ҳам турлича талқин қилувчилар бўлди.

Авваламбор, биз бирор аждодимизнинг тўйини ўтказсак, бунга унинг миллатимиз равнақи учун қилган ишлари, тарихимизда тутган ўрни сабаб бўлади. Шу нуқтаи назардан ёндошсак, Амир Темур ким эди? У, биринчи навбатда улуғ бунёдкор шахс эди. Самарқанддаги обидаларни, Шаҳрисабздаги ёдгорликларни ким қурди? Туркистондаги Яссавий мақбарасини ким тиклади? Амир Темур ва унинг авлодлари замонида Афғонистон, Эрон, Ҳиндистон худудларида амалга оширилган ободончилик, меъморчилик ишларини айтмайсизми? Ким «Куч — адолатдадир» деган оламшумул, теран ҳикматни ўз фаолиятига асосий тамойил қилиб олди?

Яқин-яқингача давлат бошқаруви санъати ҳақида сўз кетса, кўпчилик гапни ё марксчи-ленинчиларнинг давлат ҳақидаги сохта назарияси ё бўлмаса XVI асрда яшаган Макиавелли қарашларидан бошларди. Қўйиб берсангиз, бу эски одатни бугун ҳам давом эттиришади. Давлат, салтанат, жамият бошқарувига оид мумтоз асар — «Темур тузуклари»ни ёзган ким? Умуман, кишилик тарихида ана шундай йўналишда асар битиб қолдирган бошқа ҳукмдор борми ўзи?

Энди Чингизхон шахсини шу мезонга солиб кўрайлик. Ундан вайрон этилган шаҳару қишлоқлардан бўлак қандай из қолди? Шундай экан, биз ўзимизни Чингизхон ворисларимиз, деб ўтирсак, ўтакетган бемаънилик бўлмайдими?

Юртимизда тарихий шахслар, шаҳарлар, маданий ёдгорликларнинг юбилей ва байрамларини ўтказиш яхши анъанага айланиб қолди. **Бу ерда гап тантаналардагина эмас, муҳими, биз уларнинг ўз даврида келажак авлодлар учун қолдирган салмоқли мероси, ижобий ишлари, керак бўлса, умумжаҳон цивилизациясига қўшган ҳиссаларини қадрлаймиз. Албатта, ҳар бир миллат ўз аждодларини эслаш, уларнинг ҳурматини жойига қўйишга интилади. Фақат бу каби хайрли ишлар ўз моҳияти жиҳатидан халқларни яқинлаштиришга, уларни ҳамжиҳат этишга хизмат қилсин.**

Яқинда телевидениеда Хўжа Аҳрор Валий ҳақида кўрсатув берилди. Бу мутафаккир зот ўз даврида 25-30 йил мобайнида Марказий Осиёдаги халқларни бирлаштириш, сиёсатчиларнинг бошини қовуштириш орқали ҳар хил тўқнашувларнинг олдини олиш учун бор куч-ғайратини сарфлаган, унинг юксак обрў-эътибори бунда ҳал қилувчи аҳамият касб этган. «Шайхлар шайхи» деб ном олган бу улуғ зотнинг гапини бирор ҳукмдор, ҳоким, шаҳзода икки қилмаган. Нега деганда, халқ уни бошига кўтарган. Биз ҳам бундай азиз аждодларимизни бошимизга кўтаришга тайёрмиз.

Шу маънода, ҳунлар, ҳоқонликлардан нима мерос қолди? Бу «мерос»ни топиш учун қаерларда қазилма ишлари ўтказишимиз керак? Ёки XIII асрда Самарқандни ёндириб ташлаган, Бухорони, Урганчни ер билан яксон қилган Чингизхон тўғрисида турли китоблар чиқяпти, фильмлар ишланяпти. Бу асарларнинг муаллифлари Чингизхоннинг қайси бир «фазилати»ни улуғлаяпти? Ўзи Чингизхондан бирон-бир яхши мерос қолганми?

> ***• Биз Берунийларга, Бухорийларга, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Мирзо Бобурларга ворисмиз***
>
> ***• Фан жамият тараққиётини олға силжитувчи куч, воситадир***

Хоҳ ўтмишда, хоҳ бугун бўлсин, бошқа миллат, давлатни ўзига қарам қилиш ниятида ҳаракат қилган, қилаётган кучлар доимо бир сиёсатни юритганлар, юритадилар: яъни қарам халқнинг маънавий, маданий, тарихий меросини йўқ қилиш, ундан жудо этиш. Мисол керакми?

Шўро даврида ўзбек миллати тарихини бузиб кўрсатишдан, уни чалкаштириб ёритишдан, баъзи саҳифаларини, умуман, кўрсатмасликдан мақсад нима эди? Чор Россиясининг Скобелев деган генерали ўз императорига мурожаат қилиб, шундай деб ёзган эди: «Маҳаллий халқ биз ўйлагандан кўра маданиятли экан. Уларни бўйсундира олмаяпмиз... Бу халқнинг ўтмишда яратилган барча осори атиқаларини, масжиду мадрасаларини, диний китобларини ер билан яксон қилибгина, уларнинг маънавиятини синдирибгина ўз қанотимиз остига олишимиз мумкин».

Хўш, шу гапларни тарихчиларимиз биладими? Бундай ёвуз қарашлар бўлганини халқимизга етказяптими? Афсуски, кўп олимларимиз онгида эски тузум асоратлари маҳкам ўрнашиб қолган. Улар ҳозир — мустақиллик шароитида ҳам кимдандир қўрқиб, чўчиб гапирадилар.

Юқорида айтилганлардан қандай хулоса чиқади? **Модомики, ўз тарихини билган, ундан руҳий қувват оладиган халқни енгиб бўлмас экан, биз ҳаққоний тарихимизни тиклашимиз, халқимизни миллатимизни ана шу тарих билан қуроллантиришимиз зарур. Тарих билан қуроллантириш, яна бир бор қуроллантириш зарур.** Агар олимларимизнинг илмий тадқиқот ишлари замирида ана шу фикр, ана шу мақсад бўлмаса, уларнинг сариқ чақалик аҳамияти йўқ. Тарих институти, Фанлар академияси ҳаққоний тарихни ёритиш мезонларини, унинг пойдеворини, асосини белгилаб бериши керак.

Бу масала бўйича фикрлар аниқ ва илғор бўлиши лозим. **Умуман, мен фанни илғор, тараққиёт, прогресс деган сўзлар билан ёнма-ён қабул қиламан. Фаннинг вазифаси келажагимизнинг шакли-шамойилини яратиб бериш, эртанги кунимизнинг йўналишларини, табиий қонуниятларини, унинг қандай бўлишини кўрсатиб беришдан иборат, деб тушунаман. Одамларга мустақилликнинг афзаллигини, мустақил бўлмаган миллатнинг келажаги йўқлигини, бу табиий бир қонуният эканини исботлаб, тушунтириб бериш керак. Фан жамият тараққиётини олға силжитувчи куч, восита бўлмоғи лозим.** Лекин бу борада бизнинг фанимиз ўз сўзини нега айтмаяпти? Нега мазмунан, моҳиятан янгича мақолалар, асарлар чиқмаяпти?

Бу ерда фан ва сиёсатнинг ўзаро муносабати хусусида тўхталиш жоиз. Зеро, фан, масалан, тарих фани ўз йўлига, сиёсат ўз йўлига, уларнинг бир-бирига алоқаси йўқ, дегувчилар ҳам топилади. Ўйлаб кўрайлик, тарих фани маҳсули — унинг хулосаларидан аввало ким фойдаланади? Сиёсатчилар эмасми? Ўз сиёсатини оқлаш, уни олға суриш, тарғиб этиш, узвийлигини таъминлаш, обрўсини кўтариш учун улар тарих фани хулосаларига мурожаат этади.

Шундай экан, савол туғилади: ушбу хулосалар кимлар томонидан, қайси мақсадлар йўлида ишлатилади — тажовузкор миллатчиларми ё инсонпарварлар, маърифатпарварларми? Шу маънода, тарихчилар миллатчилар учун хулоса чиқармоқчи бўлсалар, бу — бир маҳсулот, инсонпарвар, маърифатпарварлар учун бўлса, бу — бошқа маҳсулот. Халқимизнинг миллий туйғусини, миллий ғурурини уйғотадиган тарихий-илмий хулосалар қани? Нима учун бу масалада олимларимиз ўртасида беҳуда тортишувлар бўлмоқда? Фан давлатга, халққа, жамият тараққиётига хизмат қилиши лозимлигини унутишга асло ҳаққимиз йўқ.

Биз фан ривожи учун, унинг таъминоти учун ҳеч нарсани аямаймиз. Абу Райҳон Беруний бобомизнинг бундан ўн аср бурун айтган фикрини эслатиб ўтмоқчиман: «Илм-фан кишиларнинг ҳаётий эҳтиёжларини қондириш заруратидан пайдо бўлади».

Илғор илмий тадқиқот ишлари бўлса, Академиянинг иш самарадорлигини ошириш бўйича аниқ таклифлар, ғоялар, хуллас, эҳтиёж бўлса, маблағ ҳам топамиз, барча шароитни яратиб берамиз. Фақат бу ерда бир мезон бор — бу ишдан аниқ натижа, самара чиқиши керак!

Тарих фани, унинг бугунги аҳволи, истиқболи ҳақида гапирар эканмиз, мен яна бир масалага эътибор қаратишни истардим. Агар биз тарихчиларни тарозига солсак, бугунги кун нуқтаи назаридан баҳоласак, талабга жавоб берадиганлари жуда камчиликни ташкил этади. Шунинг учун тарихчи мутахассислар тайёрлашни университетлардан, яъни бошланғич нуқтасидан яхшилаш лозим, деб ўйлайман. Керак бўлса, тарихга ихтисослашган мактабларни очиш лозим. Бунинг учун эса аввало мукаммал дарсликлар яратиш, домлаларнинг ўзини қайтадан ўқитиш керак. Муҳими, ёшларнинг орасига кириш, уларнинг ичидан қобилиятли, фидойиларини топиш, уларнинг юрагини ёндириш керак. Бизда 30-35 ёшли академиклар борми? 16 ёшга кирган ўспирин — Рустам Қосимжонов шахмат бўйича қандай натижаларга эришди, жаҳон мирёсида ғолиб бўлди! Шахмат ҳам фан, бу математика дегани эмасми?

Демоқчиманки, биз ана шундай ёшларимизга ишонамиз, суянамиз, келажак умидларимизни улар билан боғлаймиз. Уларга қанча тез йўл очиб берсак, илмда, ижодда шунча кўп изланиш, баҳс бўлади. Изланиш, баҳс, мунозара бор жойда эса ҳақиқат юзага чиқади, тараққиёт бўлади.

Иккинчидан, бизда довюрак, замонавий фикрлайдиган олимлар етишмайди. Мен академик Яҳъё Ғуломовни яхши билардим. У мустақил фикрга эга бўлган, керак бўлса, энг юқори лавозим эгасига ёқмайдиган тўғри гапни дадил айта оладиган олим эди. Тарихчилар яхши биладилар, одатда тепаликлар қаърида тарихий обидалар, бутун бир шаҳар ястанган бўлади. Шўро даврида фақат томлардагина пахта экилмай қолган бир пайтда ана шундай тарихий тепаликларни ҳам текислаб пахта даласига айлантириш сиёсати авж олганда бунга қарши чиққан олим Яҳъё Ғуломов бўлганини мен яхши эслайман. Бу фазилати туфайли тазйиқ кўрганини ҳам эшитганман. Лекин адолатни ҳамма нарсадан устун билган, ватанпарвар одам шундай бўлади. Ана шундай одамлар ҳаёти бизга ибрат мактаби бўлмоғи лозим.

Энди икки оғиз сўз оммавий ахборот воситалари орқали тарих мавзусини ёритиш ҳақида. Бизнинг матбуотимиз, телевидениемиз ҳам тарихга оид мақолалар чоп этганда, кўрсатувлар тайёрлаганда бир кишининг фикрини ягона ҳақиқат сифатида қабул қилинишига йўл қўймаслиги даркор. Муайян масалада турли фикрларни бериш, баҳс орқали ҳақиқат ойдинлашувига эришиш лозим. Тарихий воқеаларни, шахслар фаолиятини изоҳлаш йўли билан одамларни асл ҳақиқатдан огоҳ этишимиз керак. Чунки, биз шакллантираётган жамиятимиз мафкураси ҳам тарих булоқларидан озиқланади.

Яна бир муҳим масала шуки, мен «Тафаккур» журналидаги суҳбатда таъкидлаганимдек, сиёсатда ҳам, ижтимоий ҳаётда ҳам, фанда ҳам вакуум — бўшлиқ пайдо бўлишига йўл қўймаслик керак. Яъни, агар ўз ғоянг бўлмаса, сенинг юртингда чет ғоя келиб ҳукмронлик қилади. Шу маънода мустақил фикрлайдиган одамларимиз бўлмаса, ўз давлатимиз, халқимиз, миллатимиз тарихини ўзимиз тикламасак, ўзимиз холисона ёзмасак, уни бошқалар бошқача қилиб ёзади. Ёзиш билан чекланса майликуя, бизни, ўсиб келаётган авлодни, ҳатто, олимларимизни ҳам ўз йўриғига солишга ҳаракат қилади.

Мен қайси халқ қаердан келиб чиққани, кимнинг тарихи кўҳналиги хусусида баҳс юритиш, бу борада бир миллатни бошқа бир миллатга қарама-қарши қўйишга мутлақо қаршиман. Бу нарса бизга асло керак эмас. Фақат бизнинг давлатимиз тарихини ёритишда ўзга ғоя ҳукмронлик қилишига йўл қўйиб бўлмаслигини таъкидламоқчиман. Бу масалада, яъни узоқ ўтмишимиз, тарихий томирларимиз бўйича ўз мустақил фикримизга, чуқур илмий асосга эга бўлишимиз шарт. Тарихчи олимларимиз, илмий муассасаларимиз олдида турган долзарб вазифа шундан иборат.

Тарих соҳасида меҳнат қилаётган олим, мутахассисларга мурожаат қилмоқчиман: сизлар миллатимизнинг ҳаққоний тарихини яратиб беринг, токи у халқимизга маънавий куч-қудрат бахш этсин, ғурурини уйғотсин. Биз юртимизни янги босқичга, янги юксак маррага олиб чиқмоқчи эканмиз, бунда бизга ёруғ ғоя керак. Бу ғоянинг замирида халқимизнинг ўзлигини англаши ётади. **Ҳаққоний тарихни билмасдан туриб эса ўзликни англаш мумкин эмас.**

Шу муносабат билан бундан беш йил аввал билдирган бир фикримни эслатиб ўтмоқчиман: бино қанчалар баланд бўлса, унинг пойдевори ҳам шу қадар чуқур бўлади. Биз буюк давлат қуришни ўз олдимизга мақсад қилиб қўйган эканмиз, бунинг учун замонавий сиёсий, иқтисодий, илмий-техникавий, маънавий имконларимиз билан бир қаторда тарихий асосимиз ҳам бор. 2700 йиллик буюк давлатчилик ўтмишимиз бор.

Ҳаққоний тарихимизни барпо этиш ишини нимадан бошлаш лозим? Аввало, кўп минг йиллик бой ўтмишимизни тадқиқ этишнинг яхлит концепциясини, яъни дастурини, илмий изланишларнинг услубини, қўйилаётган вазифани амалга оширадиган илмий муассасалар, улардаги потенциал, кадрлар масаласини аниқлаб олишдан. Бу келажакда ҳам узлуксиз давом этадиган катта ишнинг бошланиши бўлади. Шундан кейин ана шу аниқ, босқичлари белгиланган дастур асосида ҳар томонлама тадқиқотлар олиб борилади. Бу осон иш эмас. Шўро замонида тамоман ўзга, миллатимиз манфаатларига зид бўлган, коммунистик, шовинистик мафкура ҳукмрон шароитда ёзилган адабиётлардан уни-буни кўчириб тайёрланадиган иш эмас бу.

Мазкур вазифани амалга ошириш учун Академияга қарашли Тарих, Шарқшунослик, Археология институтлари, шу соҳага тааллуқли бўлган илмий муассасалар таркибини, иш фаолиятини ўзгартиришни замон талаб қилмоқда. Тошкент Давлат университети, бошқа ўқув даргоҳларидаги тарих факультетларининг дарсликлар, таълим-тарбия масалаларидаги камчиликларини аниқлаб, уларнинг фаолиятини такомиллаштириш юзасидан чора-тадбирлар ишлаб чиқиш зарур. Керак бўлса, уларда ишлаётган олим ва мутахассислар фаолиятига танқидий кўз билан қараб, ким шу ишга лойиқ, ким лойиқ эмас, буни ҳам аниқлаш лозим. Зарур бўлса, уларга моддий ёрдам бериш, янги гуруҳлар тузиш керак.

Мақсад шуки, фанда бизнинг тарихий томирларимизни аниқлайдиган, миллий ғуруримизни юксалтирадиган янги йўналишлар пайдо бўлиши керак.

Бир сўз билан айтганда, давлатимиз, миллатимизнинг ҳаққоний илмий тарихини яратиш кенг жамоатчилигимиз учун ғоят муҳим ва долзарб масалага айланиши лозим.

ЭРТАНИНГ БУГУНГИ ТАШВИШИ

(Боши 1-бетда)

— Биз бугунгача ҳам фақат ҳисобот бериш билан иш битади, деган эски ақидадан қутула олмаяпмиз, — деди Халқ таълими вазири, ҳайъат раиси Жўра Йўлдошев. — Бу билан ўзимизни ўзимиз алдаймиз, холос. Эрта бир кун мактабнинг томидан чакка ўтса, печи ишламай қолса кимни, қаерда ўқитамиз? Ишимизнинг натижасини қандай кўрсата оламиз? Бир қанча вилоятлардан тайёргарлик юз фоиз, деб ҳисобот олганмиз. Аслида, ходимларимиз текширишганда реал ҳолат бутунлай ўзгача бўлиб чиқди.

Халқ таълими вазири ўринбосари Муртазо Султоновнинг бу борадаги ҳисоботида бундай номувофиқликлар фактлар асосида қайд қилиб ўтилди; Қашқадарё вилоятидан таълим муассасаларини жорий таъмирлаш бўйича йиллик режа бажарилганлиги тўғрисида ҳисобот олинганлигига қарамай, Қамаши, Деҳқонобод, Яккабоғ, Усмон Юсупов номли туманлардан авария ҳолатидаги мактаблар хусусида оммавий-ахборот воситаларига, ҳукумат органларига шикоят-аризалар келиб тушмоқда. Жумладан, Андижон, Фарғона вилоятларида ҳам қилинган иш билан берилган ҳисобот бир-бирига тўғри келмаслиги аниқланди. Қишга кўмир ғамлаш ҳам деярли барча вилоятларда қониқарсиз аҳволда. Бугун қилиниши керак бўлган бу ишларни эртага уддалайман, деган адашади. Эртанинг ўз иши бор. «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»даги ўрта умумтаълим зиммасига юкланган асосий вазифаларни бажаришга киришилган бир паллада томимни ямайман деб югуриб юриш ярашмаса керак!?

Ҳайъат мажлисида яна бир муҳим муаммо, яъни дарсликлар савдосининг бориши ҳам муҳокама этилди. Бу ҳақда «Ўқитувчи» нашриёти директори Рустам Мирзаев маълумот бериб, бу борада ташвишли бир вазият юзага келганлигини таъкидлаб ўтди. Чиқарилган дарсликларнинг ўз вақтида олиб кетилмаётганлиги, олиб кетилганлари учун эса ўз вақтида пул тўланмаётганлиги босилиши лозим бўлган дарсликларнинг чиқишини кечиктираётганлиги аниқ рақамлар ва далиллар орқали асосланди. Бу ишни кўнгилдагидек ташкил этишнинг кўп йўллари борлиги, бунинг учун эса баҳонанинг ўрнига имконият қидириш лозимлиги айтиб ўтилди. Жойлардаги халқ таълими бошқармалари, бўлимларининг бу жараёндаги иштироки нафақат ташкилотчиликдан, балки самарали амалий чора-тадбирлар кўришдан иборат бўлиши керак.

Навбатдан ташқари бўлиб ўтган ҳайъат мажлиси сўнгида вилоят халқ таълими бошқармалари бошлиқлари зиммасига қолган 10-15 кун давомида қилиниши шарт бўлган ишлар топширилиб, уларни бажаришнинг аниқ муддатлари белгиланди.

МУХБИРИМИЗ

Аввал хабар берганимиздек, куни кеча республика Ўқувчилар саройида АҚШнинг АКСЕЛС ўқув дастури грантларини олишга муваффақ бўлган ўқувчиларнинг яна бир гуруҳи билан хайрлашув оқшоми бўлиб ўтди.

Суратларда: 1. Урганч шаҳридаги 3-мактаб ўқувчиси Нодира Хўжаевани онаси Ровия Хўжаева яхши ниятлар билан Флорида штатига ўқишга кузатмоқда. 2. « Ўқишларимизнинг ҳаммаси «О кей» бўлади!» дейишмоқда океан ортига йўл олган умидли ёшлар.

Холмат МИРЗАКАРИМОВ олган суратлар

Американинг афзаллиги нимада?

(Боши 1-бетда)

Айниқса байроғига, мадҳиясига, умуман давлат қиёфасини акс эттириб турган рамзларга шу қадар муҳаббати кучлики, беихтиёр ёқа ушлайсиз. Бизлар бугун америкаликларнинг шу жиҳатларидан ўрнак олсак арзийди, деб ўйлаймиз.

Аслида миллатнинг ўз-ўзини англаши, ўз миллий қиёфаси мезонларини белгилаши тарихини мукаммал билишдан бошланади. Бу мантиқий ўлчовни америкаликлар ўйлаб топмаган эрсада, бу хил заруратларни англашимиз ғоят ижобий ҳодиса. Албатта, бу борада ҳам бугун анча силжишлар булаяпти. Айниқса Президентимиз даъвати билан ҳаққоний тарихни ўрганишга киришишни янада юқори баҳолаш мумкин.

Хўш, бизнинг бугунги ҳаётимиздаги, хусусан, таълим-тарбия соҳамиздаги ютуқларимиз четдан туриб қараганда нималарда кўпроқ кўринади?

— Америкаликлардан бизнинг ўқувчиларни аниқ фанлар бўйича мутлақо устун дейишимиз мумкин. Биз у ердаги мактабларда бўлганимизда бунинг яққол гувоҳи бўлдик.

Мана шу ютуқлар кўламини кенгайтириш учун бирорта америкача усул қўллаш мумкинми? Шундай ижобий усул борми уларда?

—Бор, биласизми, Америкада ўқувчилар мутлақо эркин. Бу «эркин»ликни қандай тушуниш керак? Яъни, дейлик, ўқитувчи ўқувчиларга бирорта ҳикоя ўқиб бераяпти. Ўқувчи шу ҳикоядаги ҳар бир қаҳрамонга ўз нуқтаи назаридан келиб чиқиб тавсиф беради. Унинг фикрини ҳеч ким бўғмайди. Шунинг учун бўлса керак, мактабдами, кўчадами қаерда ва қандай вазиятда бўлмасин, америкалик болалар ўз фикрини айта олади. Айниқса у ерда вақт «қиммат». Ҳеч ким бир минут вақтини ҳам беҳуда ўтказмайди. Америкалик ўқувчиларнинг шундай шиори бор: биз киммиз? Қаердамиз? Нима учун шу ердамиз? Демак, кўринадики, улар ҳар сониясининг устига масъулият юклаган.

Суҳбатдошларимнинг сўзларини тинглар эканман, ҳали бу борада анча ишлар қилишимиз кераклиги аён булади. Бугун бизнинг мактабларимизда ҳануз эскича қолип бузилганича йўқ. Утилаётган дарсларда ўқитувчи фикри ҳукмрон. Бу болани мустақил фикрлашдан тўсиб қўяди. Америка таълимида яна бир қоида бор экан. Ҳар ким мактабга келяптими, марҳамат, керак булса, таълим олсин. У ерда биринчи навбатда тарбия турар экан. Дарҳақиқат, илмли киши тарбиясиз бўлса, бундай донолик кимга керак?

Шу ўринда ўзимни қизиқтирган яна бир саволни ўртага ташладим. Айтинглар-чи, америкаликларнинг Ўзбекистон ҳақида тасаввурлари бор эканми?

—Бор. Фақат, афсуски, шу «бор»ликни ўзлари англамайдилар. Биласизми, Американинг тарихий музейида ўзбекнинг ҳали биз кўрмаган, ўзимизда йўқ турли-туман атлас либослари турибди. Бизлар худди ана шу музейга атлас кўйлак кийиб бордик. Шунда уларнинг ҳайратини кўрсангиз эди... Ҳатто нью-йорклик бир қиз мана шу атлас ҳақида, сўзаналаримиз ҳақида китоб ёзиш истаги борлигини айтди.

Бизлар бугун бир нарсадан хурсандмиз. Биз Ватанимизни ўзимиз билганимизча, океан ортига баён этиб келдик. Улар бизга, бизнинг маданиятимизга ҳайратланиб, меҳр билан қарадилар. Бизлар бунинг гувоҳи бўлдик. Бу биз учун бахт, шараф!

Ҳа, сўз усталари айтганидек, газини бировга бериб, таппи ёққан ҳотамтой халқнинг буюклик тимсоллари дунё музейларини безаб турибди. Эрта-индин ана шу тимсолларнинг эгалари дунё саҳнасида бўй кўрсатажак. Бизнинг ёзганларимиздаги тафсилотлар ҳам ана шу маррага қўйилаётган қадамлар кўзгусидир.

Алишер НАЗАР, «Маърифат»нинг махсус мухбири

Dolzarb mavzu

ҲАЛ ҚИЛУВЧИ ОМИЛ

«Тарбиясиз кишига билим ва илм бериб бўлмайди, аввало тоза ва соғлом қалбни тарбияланг, сўнгра уни зарур билимлар билан бойитинг»

Халқ ҳикмати

Мустақилликнинг етти йиллигини нишонлаш арафасида турибмиз. Ўтган қисқа даврда мамлакатимизда ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида туб ислоҳотлар изчил амалга оширилди. Халқимиз турмушида сезиларли ижобий ўзгаришлар юз берди. Бу ўзгаришлар табиий равишда эскилик билан янгилик, ўтмиш ва келажак ўртасидаги кураш, ўтишнинг кейинги босқичлари ўзига хос мураккабликлар билан руёбга чиқмоқда. Шунга қарамай, суверен ёш давлатимиз Президентимиз Ислом Каримов томонидан ишлаб чиқилган беш тамойил асосида эркин демократик ва ҳуқуқий жамият барпо этишдек буюк мақсад сари ўз йўлидан оғишмай тараққиёт сари, барқарор ривожланиб бормоқда.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган чуқур ислоҳотларнинг кўлами ва моҳиятига кўра биз, айтиш мумкинки, шу етти йил ичида бир неча ўн йилларга тенг келадиган тарихий даврни ортда қолдирдик. Қисқа фурсатда мамлакатимизда тамомила янги ижтимоий-иқтисодий, сиёсий-маданий шароит юзага келди. Одамлар онгида, айниқса ёшлар дунёқарашида жиддий ўзгаришлар содир бўлди. Бугунги фуқароларнинг тафаккури ва дунёқараши бундан беш-олти йил аввалгидан кескин фарқ қилади. Ёш авлодда янги замоннинг моҳиятини тушунишга интилиш, ислоҳотларда фаол иштирок этишга бўлган ҳаракат ҳисси кучайиб бормоқда.

Шуни ҳам эътироф этиш зарурки, республикада кечаётган ижобий ислоҳотларни жадаллаштиришга кечаги муносабат, эски ўлчовлар билан ёндашиш мумкин эмаслигини ҳам-дўстлик мамлакатлари Президентлари ичида Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов биринчилар қатори англадилар.

Бу фикрлар тўғрилигини ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди. Жумладан, 1997 йил ва амалдаги ярим йиллик ҳисоботлар бўйича ялпи миллий маҳсулот ўсиш суръатлари аҳоли ўсиш даражасидан анча юқори.

Зафарли етти йил ичида Ўзбекистон ноёб ёқилғи ва энергетика, газ ва нефть, дон маҳсулотлари етиштириш бўйича мустақилликка эга бўлган Республикада ўтказилаётган ижтимоий ва иқтисодий барқарорлик тез орада мамлакатимизнинг тараққиёт сари йўлдан янада ишонч билан одимлашига ишончли гаров бўла олади. Буни нафақат инсонларнинг турмуш даражасининг кўтарилиши, балки маънавий, маданий ва мафкуравий юксалиш даражаси ҳам исботлаб турибди. Ўрта Осиё мамлакатлари ичида республикамизда тез фурсатда халқ хўжалигининг турли соҳалари жадал ривожланиб бормоқда. Булар қаторига Бухоро нефтни қайта ишлаб чиқиш заводи, Андижондаги ДЭУ автомобиль заводи, Хоразмдаги «Мерседес» заводлари, Зарафшондаги Ўзбекистон-АҚШ «Зарафшон—Ньюмонт» қимматбаҳо металлар ва олтинни қайта ишлаб чиқариш қўшма корхоналари киради. Бу натижалар Ўзбекистоннинг тутган йўли тўғри эканлигини кўрсатади. Бундан бўлғуси кадрлар талаба-ёшларимиз ғурурлансалар арзийди.

Албатта, ўтказилаётган чора-тадбирлар ўзбек халқидан, айниқса ёшлардан катта матонат, фидойилик ва билим талаб қилади.

Афсуски, жамиятимиз янгиланишига тўсиқ бўлаётган эскича фикрлаш ва қарашлар, ёндашувлар ҳали ҳам учраб турибди. Ислоҳотларнинг моҳияти,йўналиши, мазмуни аҳолининг маълум қисми, жумладан ёшларга тўла етиб бормаяпти. Натижада ёшлар уларни амалга ошириш жараёнида тўла фаоллик билан иштирок этмаяптилар. Бу эса, ўз навбатида, янги муаммоларни келтириб чиқармоқда.

Биз ислоҳотларга бундай эскича ёндашувлардан, тор қолип ва мезонлар асосида иш кўришдан тезроқ воз кечишимиз, улар ўрнига давр, мустақиллик талабларига жавоб берадиган янгича қарашларни, янгича мезонлар ва воситаларни жорий этишимиз лозим. Президентимиз ҳар доим таъкидлаб келаётганларидек, мамлакатимизда содир бўлаётган ислоҳотлар билан уларни амалга оширадиган кишилар ва айниқса ёшлар орасида ўзаро уйгунликни,алоқадорликни мустаҳкамлаш давримизнинг асосий талабидир.

Ҳозирги даврда мамлакатимиз таълим соҳаси олдида турган вазифаларни ҳал қилиш кўп жиҳатдан шахснинг ўз қадр- қимматини англашига, унинг онги ва тафаккурида кечаётган ўзгаришларга боғлик. Бу маълум вақт талаб этадиган мураккаб ва масъулиятли вазифадир. Бинобарин, у республика ёшларининг мамлакатимизда содир бўлаётган ислоҳотларни чуқур ва теран тушунишига, улар онгида миллий истиқлол мафкураси ва янгича дунёқарашнинг қанчалик тез ва тўла шаклланишига боғлиқдир. Бироқ шуни таъкидлаб ўтиш зарурки, талаба-ёшларни миллий истиқлол мафкураси руҳида тарбиялашда мамлакат ўқув юртларида мавжуд бўлган барча имкониятлардан тўла фойдаланаётганимиз йўқ. Биз «Аввал тарбия ва мафкура» ҳамда «Тарбиясиз, маданиятсиз одамга билим бериш зарар келтириши мумкин» деган ибораларга доимо амал қилишимиз, бунинг учун эса, тарбияни узлуксиз олиб бормоғимиз лозим бўлади. Талаба-ёшларнинг маънавий-ахлоқий фазилатларини шакллантиришда ва уларни такомиллаштиришда буюк аждодларимиз бўлмиш Алишер Навоий, Ал-Хоразмий, Беруний, ибн Сино каби олимларнинг маънавий-илмий меросларини асос қилиб олишимиз лозим. Буюк мутафаккирларнинг дунёқарашларини ўрганишга ўқув юрти жамоа аъзоларининг фаол иштироки таъминланяптими; тарбиянинг ранг-баранг шакллари, услуб ва воситалари бўйича ёшлар қалби ва онгига етиб борадиган тадбирлар ўтказилмаяпти, ўтказилаётганлари эса кўп ҳолларда расмиятчилик, компаниябозлик иллатларидан халос бўлолмаяпти. Таълим жараёнида ҳар бир фаннинг, ёшларда илмий дунёқарашни, маънавий-ахлоқий туйғуларни шакллантириш имкониятларидан тўла фойдаланилмаяпти, шу мақсадга қаратилган услубий ишланмалар кўпчилик ихтисослик кафедраларида ҳанузгача ишлаб чиқилмаган.

Олий таълим босқичида ўқитилаётган барча фанлар ўз моҳияти ва мазмун эътибори билан келажак авлодда:

— Ўзбекистон мустақиллиги, унинг конституцион тузумини, демократик тамойиллар ва қонунчилик асосларини мустаҳкамлаш;

— жамиятимизда ҳукм сураётган тинчлик, барқарорлик, фуқаролар осойишталиги ва умуммиллий тотувликни сақлаш;

—тарихимизни чуқур ўрганиш ва у билан ғурурланиш, маънавий-ахлоқий қадриятларимизни ҳурмат қилиш;

— ҳозирги замон билимларини чуқур ўрганиб, етук мутахассис бўлиб етишиш;

— мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотларни руёбга чиқаришда фаол иштирок этиш;

— ота-она, устоз, мураббийлар ўгитини доимо эсда тутиш ва уларга амал қилиш;

— Ватанни, элни, юртни кўз қорачиғидай асраш каби инсоний фазилатларни шакллантиришга қаратилган бўлиши керак.

Ўқув машғулотларини таълимнинг янгича усуллари, воситалари ва шакллари асосида қайта ташкил этиш ҳамда унинг самарадорлигини ошириш борасида камчиликлар ҳали кўп. Дарсни ташкил этишнинг демократик усулларини тобора кенгроқ жорий этиш, ўқитувчи ва талаба муносабатларини халқимизнинг қадимий анъаналаридан бўлган устоз-шогирдлик тамойиллари асосига қуриш, унга чуқур инсонпарварлик руҳини сингдириш масалалари ҳам суст кечмоқда. Таълим-тарбия ишида ҳар бир талабага уларнинг ўз имкониятлари ва салоҳиятларидан келиб чиққан ҳолда ёндашиш масаласи оқсаяпти. Бу борада ўқитувчи-педагогларнинг дарс бериш, таълим-тарбиядаги фаолиятини жонлантириш ва маҳоратини ошириш зарур. Кўпчилик ҳолларда ўқитувчилар ўз дарс машғулотларида фан асослари тўғрисида умумий маълумотлар бериш билан чегараланиб, талаба-ўқувчиларнинг дил қулфини очадиган, онг шуурига сингдиган воситалардан етарли даражада фойдаланмаяптилар.

Албатта, талаба-ўқувчининг кўнглига йўл топиш осон иш эмас. Бунинг учун ўқитувчи-педагог алоҳида маҳоратга эга бўлиши, машғулот вақтида ижодий фаолият кўрсатиши, тингловчиларнинг диққат-эътиборини ўзига тортиши керак.

Республика ўқув юртларининг кўпчилигида талаба- ўқувчиларнинг бўш вақтларидан унумли фойдаланиш, жумладан, уларнинг бадиий-эстетик эҳтиёжларини қондиришда катта аҳамият касб этадиган бадиий ҳаваскорлик ва бошқа тўгаракларда иштирок этишини таъминлаш, уларни музей, кўргазма, театр, спорт тадбирлари, тарихий жойларга мунтазам равишда олиб боришни уюштириш ишлари ҳам қониқарли эмас.

Шу ўринда Ўзбекистон Президенти И.А.Каримовнинг «Тафаккур» журнали бош муҳаррири саволларига жавоблари ва бир гуруҳ тарихчи олимлар билан бўлган суҳбатида,Вазирлар Маҳкамасининг «Маънавий-маърифий ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва унинг самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ҳамда «Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси тарих институти фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида»ги қарорларида ёшлар онгида миллий мафкурани шакллантириш, уларнинг маънавиятини юксалтириш, халқимизнинг ҳаққоний тарихини тиклаш ва уни ёш авлод онгига сингдириш бўйича олға сурилган янги ғоялар бу муҳим ишларни амалга оширишда таълим тизимининг фаолияти учун дастуриламал бўлиб хизмат қилади.

Бу тарихий ҳужжатларда жамиятимиз тараққиётининг маънавий-маърифий негизларини ҳамда тарихимиз, бугунги кунимиз ва келажагимиз билан боғлиқ бўлган энг долзарб масалаларни илмий-назарий жиҳатдан ва мантиқан чуқур асослаб берадиган янги ғоялар, йўл-йўриқлар, кўрсатмалар ва уларнинг ечимлари ўз ифодасини топган.

Маълумки, одамлар онгида минг йиллар давомида шаклланган, айни вақтда шу халқ, шу миллатнинг келажагини кўзлаган ва унинг дунёдаги ўз ўрнини топишга хизмат қиладиган, кечаги ва эртанги кун ўртасида ўзига хос кўприк бўлган жамият мафкураси асосан оила ва мактабгача таълимда куртак отади, умумий ўрта ва ўрта махсус касб-ҳунар таълимида шаклланади, олий ва ундан кейинги босқичлардаги таълимда тобланади.

Миллий мафкуранинг жамият тараққиётида тутган катта аҳамиятини тараққиёт мантиғидан келиб чиқадиган катта ижтимоий зарурат, эҳтиёж, айни пайтда давлат миқёсидаги улкан сиёсий вазифа эканлигини ёшларга тушунтиришимиз керак. Мамлакат истиқболи учун давр талабларига тўла жавоб бера оладиган, замонавий билимларни, касб-ҳунарларни чуқур эгаллаган, шунингдек комил инсонга хос бўлган юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга, эътиқоди мустаҳкам, меҳнатсевар, ватанпарвар мутахассислар керак. Бу ва бу каби долзарб масалалар Ўзбекистон Республикаси «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да ўз аксини топди. Бундай мутахассисларни тайёрлаб етиштиришимиз учун таълим-тарбия жараёнига замонавий таълим технологияларини, ўқув қўлланмалари ҳамда таълим воситаларини жалб этиш зарур. Яна ҳам муҳими, янгича таълим технологияларини, янги ўқув дастурлари ва воситаларини амалда қўллай оладиган юқори малакали кадрларнинг янги намоёндаларини тайёрлаш лозим.

Талаба-ёшларни миллий мафкура ғояси билан қуроллантириш вазифаси табиийки, бу муҳим масалага бағишланган китоблар, рисолалар, мақолаларсиз амалга ошмайди. Сўнгги пайтларда миллий мафкурамизга бағишланган қатор адабиётлар чоп этилмоқда. Улардан айримлари ўқувчилар эътиборига сазовор бўлган бўлса, айримларида масаланинг туб моҳияти очиб берилмайди, бунинг устига ўта назарийлаштириб юборилган ва бугунги реал ҳаётдан анча узоқ бўлган адабиётлардир.

Биз профессор-ўқитувчиларимизнинг самарали ижод қилиши тарафдоримиз ва буни доимо қўллаб-қувватлаймиз. Лекин мазмунан саёз, ёшларнинг на қалбига, на тафаккурига ижобий таъсир кўрсата олмайдиган китобларнинг, рисолаларнинг нашр этилиши ва тарқатилишига тоқат қила олмаймиз.

Вазирлик ҳукуматимиз қарорлари ҳамда Президентимиз кўрсатмаларидан келиб чиқадиган вазифаларни бажариш учун тегишли тадбирлар режасини ишлаб чиқди, ишчи гуруҳларини ташкил этди. Вазирлик қошида маънавият ва маърифат соҳасида олиб борилаётган ишларнинг самарадорлигини ошириш ва мувофиқлаштириш мақсадида ишчи гуруҳи тузилди. Янги ўқув йилидан бошлаб ижтимоий-гуманитар, айниқса, «Маънавият ва маърифат», «Диншунослик асослари», «Маданиятшунослик», «Фалсафа» фанларини ўқитиш жараёнларида миллий истиқлол мафкураси ва эътиқод, маънавият ва дин, ҳозирги замон ва дин, миллий, диний қадриятлар ва дунёвийлик, маънавиятнинг маърифат билан боғлиқлиги оиланинг муқаддаслиги ва шу каби талаба-ўқувчиларнинг дунёқарашининг шаклланишида катта ўрин тутган мавзуларга алоҳида аҳамият бериш, улар бўйича кафедраларда ўқув услубий қўлланмаларни тайёрлаш бўйича вазифалар аниқлаб олинди.

Мустақил мамлакатимизда барча фуқаролар тенг эканлиги, ҳамма миллату элатларнинг маданий равнақи учун етарли шароитлар яратилганлигини талаба-ўқувчиларга кенг тушунтириш ва тарғиб этиш мақсадида улар орасида янги ўқув йилидан бошлаб барча ўқув юртларида «Ўзбекистон—-ягона Ватан» республика иншолар кўрик- танловини ўтказиш режалаштириб қўйилди. Талаба-ўқувчиларнинг дунёқарашини,ихтисослик билимларини шакллантириш ва такомиллаштириш, улар орасидан иқтидорли ёшларни излаб топиш мақсадида ўқув юртларининг раҳбарияти бундай кўрик-танловларни, иншо ва рефератлар тайёрлаш тажрибаларини анъанага айлантиришлари, мунтазам ўтказиб туришлари мақсадга мувофиқдир.

Вазирлик томонидан ишлаб чиқилган тадбирларда мустақиллик йилларида ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида эришган ютуқларни акс эттирувчи, истиқлол мафкураси ғояларини тараннум қилувчи китоблар, рисолалар, плакатлар ва бошқа кўргазмали воситаларни тайёрлаш, чоп эттириш ва ўқув юртларига тарқатиш алоҳида ўрин эгаллайди.

Ўқув юртлари билан корхона, ташкилот, ҳуқуқ-тартибот идоралари, санъат ва маданият муассасалари, хусусий корхона ва фирмалар ўртасида маънавий ва маърифий ишлар соҳасида манфаатли ҳамкорлик шартномаларини тузиш ва уларни амалга ошириш назарда тутилмоқда.

Мактаб, коллеж, лицейларда «Маънавият сабоқлари» дарсларини ўқитиш учун педагог кадрларни тайёрлаш ва уларни ўқув адабиётлари билан таъминлаш ҳозирги кундаги энг муҳим вазифалар эканлигини ҳисобга олиб, бу борадаги таклифлар устида иш олиб борилмоқда.

Талаба-ёшларнинг маънавий-ахлоқий савияси ва маданий эҳтиёжларини аниқлаш мақсадида ижтимоий тадқиқотлар ўтказиб бориш ва улар натижаларидан тарбиявий ишда фойдаланиш тадбирлари режалаштирилган.

Ўқув юртларида ташаббускор, фидокор ёшларни бирлаштирувчи «Фидойи ёшлар» клубларини ташкил этишга киришилди.

Ўзбекистон тарихини ўрганиш ва ўқитишнинг самарадорлигини ошириш бўйича вазирлик қошида ва барча ўқув юртларининг тарих факультетларида Марказлар тузишга қарор қилинди. Бу Марказлар ўз фаолиятида:

— ўқув юртларининг «Ўзбекистон тарихи» кафедраларида олиб борилаётган илмий тадқиқот ишларини Президентимиз томонидан қўйилган вазифалар асосида қайта кўриб чиқади;

«Ўзбекистон тарихи» курсини ўқитишда фойдаланилаётган адабиётларни аниқлайди ва улар бўйича таклифлар тақдим этади;

«Ўзбекистон тарихи» бўйича янги адабиётларни тайёрлайди, уларни белгиланган тартиб бўйича экспертиза ва тақриздан ўтказиб чоп эттиради;

тарихчи профессор-ўқитувчиларнинг малакасини ошириш режаларини тузади, улар «Ўзбекистон тарихи»нинг долзарб масалалари бўйича услубий семинар-кенгашларни мунтазам ўтказиб боради;

жойлардаги «Ўзбекистон тарихи» кафедралари қошида тузилган Марказлар фаолияти Вазирлик қошидаги Марказ томонидан мувофиқлаштирилади.

Шунингдек, Марказлар тарихимизга бағишланган минтақавий ва республика конференцияларини, семинар- кенгашларни ўтказиб туради, ёш ва қобилиятли тарихчи олимларни излаб топади, уларнинг хорижий тилларни ўрганишини ташкил этади, чет мамлакатларга соҳа бўйича хизмат сафарларини режалаштиради, қирқ ёшгача бўлган тарихчи олимлар ҳақида маълумотлар банкини яратади, уларни мамлакатимиз ва халқимиз тарихининг долзарб масалалари бўйича тадқиқотларни амалга оширишга жалб этади.

Олий ўқув юртлари тарих факультетларида кадрлар тайёрлаш ўқув режалари, дастурлари қайта кўриб чиқилади ва уларга бугунги ҳамда эртанги кун талабларига жавоб берадиган жиддий ўзгаришлар киритилади.

Олий ўқув юртларида малакали тарихчи кадрлар, айниқса магистрлар тайёрлашнинг ўқув режаси ва дастурларини ишлаб чиқишга киришилди. Айни чоғда 1997-98 ўқув йилида тарих мутахассислиги бўйича ўқишни имтиёзли диплом билан битирган иқтидорли талабаларнинг аксариятини аспирантурага қабул қилиш ва уларнинг илмий тадқиқот даражасини аниқлаш ва белгилаш масаласи кўриб чиқилмоқда.Жорий ўқув йилида тарих факультетининг биринчи ва иккинчи курсларини аъло баҳолар билан тамомлаган иқтидорли талабаларни Тошкент Давлат университетининг тарих факультетида ўқитишни давом эттириш мўлжалланмоқда, уларга форс, араб, инглиз ва бошқа тиллардан қўшимча дарслар беришни йўлга қўйиш назарда тутилмоқда. Ундай талабалар орасидан келажакда юқори малакали манбашунослар, археолог ва этнографлар, антрополог ва бошқа тарихчи мутахассислар етиштириш режалаштирилмоқда.

Жаҳондаги ривожланган мамлакатларда компьютер тизимида ўтказилаётган тажрибалар ва ютуқларни ўрганиб, тез орада республикамизда хам «Интернет» тизимини кенг жорий қилиш, масофада ўқитиш жараёнларини янада такомиллашишига ёрдам беради. Бу эса яқин орада нафақат олий ўқув юртларида, балки коллеж, лицей ва мактабларда ёшларга чет тилини ва бошқа фанларни ўргатишга, компьютердан сабоқ олишга, ва жаҳон тажриба ва ютуқлари ҳақида тўла маълумотга эга бўлишларига ёрдам беради.

Президентимиз И.А. Каримов ташаббуслари билан иқтидорли ёшларни ва ёш олимларни чет элда ўқишлари ва жаҳонда таниқли Оксфорд, Гарворд, Сарбона, Кембридж университетларида билим олишлари учун «Умид», «Камолот», «Устоз», «Улуғбек» жамғармалари ташкил қилинди.

Хулоса қилиб айтганда, Президентимизнинг топшириқ ва кўрсатмалари, ҳукуматимизнинг тегишли қарорларидан келиб чиқиб, республика олий таълим тизими ходимлари юқори малакали ва миллий истиқлол мафкураси руҳида тарбияланган, кенг ва мустақил фикрловчи, юксак маънавият эгаси бўлган ҳамда эгаллаган билимларини Ватан ва миллат равнақи йўлида сарфлашга тайёр турган, ватанпарвар кадрларни тарбиялаб етиштиришни ўзларининг муқаддас бурчи деб ҳисоблайдилар.

Саидаҳрор ҒУЛОМОВ, Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта махсус таълим вазири

XXI аср мактаблари ғунча очди

(Боши 1-бетда)

Вилоят халқ таълими бошқармаси физика хонаси ва лабораториясини лозим бўлган барча янги жиҳозлар билан таъминлади. Мактаб таъмирланди, бунинг учун туман ҳокимлиги 500000 сўм маблағ ажратди. Ибн Сино жамоа хўжалиги (раис Сиддиқ Низомов) ҳам 400000 сўм пул ажратиб, бундан кейин синов учун лозим бўладиган барча маблағни топиб беришни зиммасига олди. Масалан, сентябргача болаларга 300000 сўмлик китоб сотиб олиб беришни, синфхоналарнинг линолиумини алмаштириб беришни зиммасига олди.

Бу ишларнинг барчаси физика фани ўқитувчиси Абдуқодир Мирзаевнинг хизматлари натижасидир. Бу ўқитувчининг зиммасига жуда масъулиятли вазифа юкланди: тажрибадан яхши натижа олиш. Бу барчанинг хусусан, раҳбарларнинг эътибори,кўмаги билан бўлади, албатта.

***

Наманган туманидаги 8-мактабда бўлиб ўтган информатика фани бўйича республика тажриба-синов майдончасининг тантанали очилиш тақдимот маросими ва ишчи семинарини Наманган тумани халқ таълими бўлими мудири Т.Ҳасанов кириш сўзи билан очди. Вилоят халқ таълими бошқармаси бошлиғи Д.Дадажонова «Таълим тўғрисида»ги, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» каби қонунларнинг ва шу асосда юзага келган Вазирлар Маҳкамаси қарорларининг вилоят таълим муассасаларидаги ижроси ҳақида батафсил тўхталди.

Туман ҳокими Р.Исматуллаев информатика сингари замонавий фан бўйича республикамиздаги марказий тажриба майдонини айнан шу туманда ўтказилиши жуда катта фахр эканлигини таъкидлади. Тажриба иши учун лозим маблағлар ажратиш соҳасида ўз ёрдамини аямаслигини айтиб ўтди.

Тажриба майдончасининг илмий раҳбари, республика комиссияси аъзоси, педагогика фанлари номзоди,доцент Т.Азларов тажриба-синов майдончасида олиб бориладиган ишларнинг мақсади ва вазифалари билан таништирди.

Шундан сунг, Д.Дадажонова тажриба ўтказувчи муаллим Д. Абдуллаевга «Пентиум» — процессорли янги компьютерни совға қилиб, яқин кунларда мактабга энг замонавий синф жамламаси берилишини айтди.

Синов-тажриба майдончаси тақдимотига бағишланган ушбу йиғилишнинг иккинчи қисми А.Мунавваров ва Т.Азларовларнинг илмий маърузалари билан бошланди. Мунозараларда С.Тожибоев, Н.Акбаров,М-.Эсонова,Ю.Эргашева каби бир қатор методист ва тажрибали ўқитувчилар қатнашишди.

Бу тадбир август кенгашларигача ҳар бир фан бўйича ҳам янги тажрибавий дастурлар муҳокамасини таҳлил этиш, то янги ўқув йили бошлангунча зарур тайёргарлик ишларини олиб бориш учун асос бўлди.

Мухбиримиз

O‘zbekiston qo‘shiq bayrami

ЁШЛАР ҒОЛИБ БЎЛДИ

Ҳаммага аёнки, куни кеча мамлакатимиз миқёсида ўтказилган «Ўзбекистон қўшиқ байрами» кўрик-танловининг якуний босқичи бўлиб ўтди. Пойтахтимизнинг муҳташам «Туркистон» саройида бошланиб, кун бўйи янграган куй-қўшиқлардан буюкликдан, Ватан меҳридан, озодлик қадридан сўзловчи насимлар эсди.

Қўшиқлар байрами ҳақида ёзар эканмиз, газетамиз нуқтаи назаридан келиб чиқиб демоқчимизки, ушбу танловда республика Халқ таълими, Олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари тасарруфидаги даргоҳлар ҳам фаол қатнашди. Қатнашганда ҳам кўрик-танловнинг совринли ўринларини қўлга киритди. Яъни, кўрик якунига кўра, бастакор Аваз Мансуров, шоир Нормурод Нарзуллаев ҳамкорлигида яратилган «Ўзбекистон дўстлик диёри» қўшиғини ижро этган Тошкент Давлат жаҳон тиллари университети талабалари биринчи ўринни қўлга киритишди. Ва яна бир фахрли ўрин — Бухоро вилояти Ғиждувон туманидаги болалар ва ўсмирлар ижодиёти марказининг «Миллий вокал чолғу дастаси» бастакор Л.Аҳмедов ҳамда шоир Р.Авезовлар яратган «Яйрасин» қўшиғи учун учинчи ўрин соҳиби бўлишди.

Дарҳақиқат, кўнгилдан Ватан мадҳига йўғрилган туйғулар манзил топмаса, юракда Ватан деган сўз бўлмаса, уни ҳеч ким бунчалик ёниб куйламасди. Бу борада, айниқса, кўрикнинг учинчи ўрин соҳиби бўлишган бухороликларга қойил қоламиз. Улар бу йил таълим тизимида ўтказилган қўшиқлар байрамида ҳам фахрли ўринни эгаллаган эдилар. Уларнинг бу борадаги муваффақиятларига катта имкон яратаётган туман раҳбарлари фаолиятига балли деса арзийди.

Алишер НАЗАРОВ

Суратда: Ғиждувонлик «Миллий вокал чолғу дастаси» аъзолари

Mustaqillik darsi

МУСИҚА ДАРСЛАРИДА ВАТАН МАВЗУСИ

Ўсиб келаётган ёш авлодни меҳнатсевар, одобли, жасур, мард, ота-она ҳурматини жойига қўядиган, мустақил фикрлайдиган ва миллий истиқлол мафкураси асосида тарбиялашда мусиқа фанининг ўрни, таъсири беҳисоба каттадир.

Мусиқа оҳанглари инсон қалбини қанчалар тўлқинлантириш билан бирга уни завқлантиради, маънавий озуқа беради, ва кишини руҳлантиради. Мусиқа ва ашула тинглашни севмайдиган киши бўлмаса керак, чунки ривоят қилишларича, инсон танасига жон мусиқий оҳанглар билан бирга кирган экан.

Ўқитувчи сифатида кўп йиллардан бери шу нарсани тажриба қилдимки, ўқувчилар шу фанга жудаям қизиқишади, машғулотларни интизорлик билан кутишади. Ўтилаётган мавзулар болалар тарбиясига катта ижобий таъсир кўрсатади. Шундай экан бу нарса мусиқа ўқитувчисидан жуда катта маҳорат, билимдонлик, зийраклик, санъаткорлик, маданият талаб қилади.

Масалан, ўқувчиларга Ватан ҳақида ашула ўргатмоқчи бўлсак, аввало ватан тўғрисида мазмунли суҳбат ўтказишимиз керак бўлади.

Ватанимизнинг мустақиллиги, тарихи, табиати, бойликлари, гўзаллиги, юртбошимизнинг бошқа давлатлар билан олиб бораётган тинчликсеварлик ва дўстлик, ҳамкорлик сиёсати, ватанимизнинг гуллаб яшнаши учун қилаётган улкан ишлари ҳақида айтиш жоиздир. Тупроғи олтинга тенг бўлган шу ватанда яшаётганимиздан ғурурланишимиз ва фахрланишимиз кераклигини тушунтиришимиз лозим.

Шундан кейин ўқувчи онгида бу тушунча кучайиб, ўзи яшаётган диёрига меҳр билан, ҳавас билан қарай бошлайди ва жўшиб куйлагиси келади.

Ўқувчиларда шундай ҳолат, кайфият ҳосил бўлгандан кейин шоирнинг Ватан ҳақида ёзган ашъори ўқиб берилса, сўзларни ёд олиш осон бўлади ва қўшиқнинг мусиқасини ижро этиб, унга қўшиб сўзларни айтишни ўргатиш лозим.

Машғулотлар ўтказишда тасвирий санъат асарлари асосида кўргазмали қуроллардан фойдаланиш яхши натижалар беради. Масалан, ўқувчиларга ватанимизнинг хушманзара боғлари, тоғлари, пахтазорларда меҳнат қилаётган деҳқонлар, шаҳарлари акс этган суратларни кўрсатиш мақсадга мувофиқдир.

Ўқувчиларнинг фанга қизиқишини янада кучайтириш, кўпроқ тушунчаларга эга бўлишлари учун мусиқа машғулотлари ўтилаётган хона етарлича жиҳозланиши керак. Мусиқа асбоблари, ўқув кинофильмлари, дарсликлардан фойдаланиш дарс самарадорлигини янада оширади.

Дилшод ЗИЁЕВ,
Қўшработ тумани
9- мактабнинг
мусиқа фани ўқитувчиси

Xullas...

ТЎТИҚУШ СИНГАРИ

Дельфинлар тўтиқуш сингари тақлид қилиш қобилиятига эга эканлигини америкалик олимлар Джон Лилли ва Элис Миллер ўз тажрибаларида кузатиб кўришди.

Денгизнинг бу улкан ҳайвони эшитган гапларини такрорлаш салоҳиятига эга экан. Улар сўзларни бўғинларигача тўғри талаффуз қилганлар. Айниқса, ён-атрофда кулги товушини эшитса, қойиллатиб қаҳ-қаҳ отганига олимлар гувоҳ бўлишди.

Денгиз денгиз-да, не бир фалокатлар рўй бермайди, дейсиз? Келажакда дельфинлар ахборот берувчи жонзотга айлансалар ажаб эмас! Ахир, денгизга аэропланлар, парашютлар қулаб тушмайди, кемалар чўкмайди, деб ким кафолат бера олади?

ЯНГИ ЭМАС, АММО ТЎҒРИ

Порфирий Корнеевич Иванов Кубаннинг аллақайси қишлоқчасида 85 йил умр кўрган киши. Соғлиқни асраш бўйича бу одамнинг маслаҳатлари анча. Кўпроқ ҳаракат қил, кечки сайрга одатлан, совуқ сувда ювин, тўғри нафас ол, очиқ ҳавода кўпроқ бўлишга интил. Ҳафтада бир кун оч юр, бошқа кунлари ҳам камроқ е, тана вазнинг меъёрида бўлсин. Спиртли ичимлик ва сигарета истеъмол қилишдан наф йўқ! Мағрурлик, очкўзлик ва қўрқувга тобе бўлма! Қувониб яша, миянгдан касалликлар ва қийинчиликлар ҳақидаги фикрларни чиқариб ташла!

Янги гап эмас, аммо бари тўғри. Бу қоидаларга риоя қилганлар узоқ умр кўришлари аниқ...

100 ДАҚИҚАДА 34 КИЛО

100 дақиқа ичида 48 ёшдаги эркак 34 кило ортиқча вазнини «ташлади». Бу рекорд Руминиядаги нефтчилар шаҳарчаси шифохонаси директорининг ёрдами билан амалга ошди. 40 йиллик тажрибага асосланган директор бу ажойиб операцияни беморнинг ортиқча безларини олиб ташлаш билан уддалади.

ana shunaqa gaplar...

Sport maydonchasi

«ПРЕЗИДЕНТ КУБОГИ»

14-20 сентябрь кунлари Тошкентда «Ўзбекистон Республикаси Президенти кубоги-98» халқаро теннис мусобақаси бўлиб ўтади. Бешинчи бор ўтказилаётган бу йирик спорт анжуманида Англия, Франция, Россия, Италия, Германия каби мамлакатлардан машҳур теннисчилар ташриф буюришади.

КАТТА СИНОВ

6-7 сентябрь кунлари пойтахтимизнинг «Юнусобод» спорт мажмуида миллий (бухороча) кураш бўйича илк халқаро турнир ўтказилади. Мукофот миқдори 10000 АҚШ долларига тенг бўлган бу мусобақада дунёнинг 30 дан ортиқ давлатларидан вакиллар иштирок этишади.

ҚИРОЛ ЖАНГГА ЧИҚАДИ

Жаҳон профессионал боксининг энг оғир вазн тоифасидаги қироли Эвандер Холифилд ўз унвонини сақлаш учун яқин кунларда яна рингга чиқади. Унинг бу сафарги рақиби IBF рейтингида биринчи бўлиб турган Вог Бин бўлади.

ЎРИНЛАР МУНОСИБ ЭГАЛЛАНДИ

«Ўзбекистон футболи» газетасининг 5 йиллигига бағишланиб ижодкор жамоалар ўртасида ўтказилган футбол мусобақаси ҳам ўз ниҳоясига етди. Финалда «Ўзбекистон футболи» жамоасини мағлуб этган «Наш футбол» аъзолари 1-ўринни эгаллашди. Учинчи ўрин учун кечган баҳсда «Ватан»чилар «Ёшлар-ТВ»ни мағлубиятга учратди.

ЯНГИ КУЧ БИЛАН

Футбол бўйича Ўзбекистон чемпионати олий табақа жамоалари 2-давра мусобақаларини бошлашди. Ўтказилган 16-тур беллашувларида қуйидаги натижалар қайд этилди: «Косонсой« - «Насаф» — 0:1, «Навбаҳор» — МХСК - 6:1,

«Зарафшон» - «Дўстлик» - 3:1, «Металлург» - «Трактор» - 3:3, «Хоразм» - «Нефтчи» - 1:3, «Сурхон» - «Андижон» - 3:1, «Сўғдиёна» - «Темирйўлчи» - 5:2.

Bolalar bog‘chalarida

ЁШ ТАБИАТШУНОСЛАР МАСКАНИДА

Пойтахтнинг Акмал Икромов туманидаги 505-болалар боғчасида узлуксиз экологик таълим-тарбия дастури асосида «Экология ва биз» мавзусида семинар бўлиб ўтди. Семинарда экологик йўналиш бўйича фаолият кўрсатаётган 396- ва 505-болалар боғчалари тарбияланувчилари атроф-муҳитни озода тутиш, табиатни асраш, қушлар ва ҳайвонларни парваришлаш сингари экологияга оид шеър, топишмоқ, қўшиқ айтдилар, «Бозорга саёҳат» саҳна кўринишини намойиш қилдилар. Шунингдек, баҳор фаслида табиатда қандай ўзгариш рўй бериши, биринчи бўлиб қайси қушлар учиб келиши, қушларнинг табиатга фойдаси ҳақидаги саволларга жажжи ўғил-қизлар аниқ, бурро жавоб бердилар.

— Фан ва техника жадал ривожланаётган ҳозирги даврда, — деди 505-болалар боғчаси мудираси Лайло Зоирова, — табиатни муҳофаза қилиш асосий вазифалардандир. Уй остонадан бошланганидек, тарбия ҳам болаликдан бошланиши лозим. Болалар масканида дилбандларга илк экологик тарбия ясли, боғча ёшидан бошлаб ўйин, мусиқа, қўл меҳнати орқали сингдирилаётир.

Табиатни севиш, ардоқлаш, кўкаламзорлаштириш, жонзотларни парваришлаш йўллари ўргатилмоқда.

Кенгашда иштирок этган шаҳар «Экосан» жамғармаси раҳбари Шоира Иброҳимова ва ТШХТББ 1-тоифали мутахассиси Неъматжон Юнусовлар сўзга чиқишиб, табиатни ҳимоя қилиш, уни эъзозлаш долзарб масалалардан бири эканлиги, уни нуридийдаларимизга ёшликдан тушунтириш лозимлиги ҳақида фикр-мулоҳазаларини баён этдилар.

Семинарда туман болалар боғчаларининг мудиралари, услубчилари, тарбиячилари қатнашдилар.

Дилбар ХЎЖАЕВА

Шоир ва ёзувчи, журналист ва муҳаррир Жаҳонгир Исмоиловни Бухорода кўпчилик танийди. Унинг дилтортар шеърлари, кишини фикрлашга чорловчи ҳикоя ва публицистик мақолаларини барча севиб мутолаа қилади. Ж.Исмоилов мураббийларга ҳам бегона эмас. У киши анча вақтдан буён вилоят халқ таълими бошқармасининг «Бухоро муаллими» газетасида муҳаррирлик қилиб келмоқда. Қуйида Ж.Исмоиловнинг шу йили «Бухоро» нашриётида чоп этилган «Машинасини ўғирлатган домла» ҳажвий ҳикоялар тўпламидан намуналар эълон этаяпмиз.

Таҳририят

«БИР ПЕЛЬЕТОН ҚИЛИНГ, УКА»

— Мана, шу идорада қирқ беш йил ишладим, мухбир ука, — деди у дастрўмоли билан бақбақалари, ялтираб турган бошидаги терни артиб. Семизлигидан овози зўрға чиқар, «пиш»иллаб нафас оларди. — Оддий ишчи бўлиб киргандик, мастер бўлдик, начайлик участка, главний инженер бўлдик. Мана, ўн саккиз йилдан бери управлашиймиз. Умр ўтди. Кўп қийинчиликларни бошдан кечирдик. Энди бизниям яхшилаб бир пельетон қилинг, ука. Шунча ишлаганимизни ёшлар билсин.

—Бупти-да, — дедим мен унинг ўзини соддаликка олаётганини ҳам, мени синаётганини ҳам, менсимаётганини ҳам билолмай. — Яхшилаб битта очерк қиламиз.

— Йўқ,йўқ, — қатъий эътироз билдирди у ранжиган алпозда. Суҳбатдошимга синовчан разм солдим. Унинг нигоҳларида болаларча соддалик акс этиб турарди. Беихтиёр кулиб юбордим. У ҳам тилла тишларини кўрсатиб иршайди ва гинахонлик оҳангида деди:

—Нима, шунча ишлаб битта пельетонга арзимаймизми?

— Нега арзимайсиз? — дедим унинг саволига жавобан. — Албатта арзийсиз!

Очерк билан фельетоннинг фарқига бормаган кишига бундан бошқа нима ҳам дейиш мумкин эди.

«ОЛМАЙ, ҚАЁҚҚА БОРАСИЗ?»

— Харидорга нисбатан қўполлик қилибсиз. Устингиздан шикоят ёзибди. Бир чора кўрмасак бўлмайди, —деди савдо ташкилоти директори йиғилишда магазин мудири Қўзиевни ўрнидан турғизиб. Ўзича бир зум мулоҳаза юритгач қатъий оҳангда давом этди:

— Виговор берамиз.

— Керак эмас, олмайман.

— Оласиз.

— Олмайман дедимми, олмайман.

— Нега олмайсиз? Оласиз!

— Олмайман! — гўё виговор бир буюм эдию, Қўзиев уни тутқизишларига қатъий қаршилик кўрсатаётгандек қўлларини пахса қилиб олганди.

— Олмай қаёққа борасиз, — деди директор столни қўлидаги қалам билан «тиқ-тиқ» уриб. —Олмасангиз биз билан ишлолмайсиз.

— Шу билан кўнглингиз жойига тушса, беринг! — деди Қўзиев ноилож сийрак қошларини чимириб. Кейин одати бўйича бурнини бармоқлари орасига қисиб бир икки тортди ва биров елкасидан маҳкам босаётгандек оғриниб жойига ўтираркан, тўпланганларга кўз югуртириб чиқди.

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ

Ўзбекистон Очиқ Жамият институти ва Халқ таълими вазирлиги ҳамкорликда ўрта мактабнинг юқори синф ўқувчилари учун инсон ҳуқуқлари соҳасида ўқув қўлланма яратиш бўйича конкурснинг 3-босқичини

ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

«Бола ҳуқуқи» мавзусидаги дарслар Очиқ Жамият институтига 1998 йилнинг 20 сентябригача топширилиши лозим.

Дарслар қуйидагилардан иборат бўлиши лозим:

Дарс мақсади
Қўлланма ва материаллар
Дарс бориши
Қўшимча материаллар
Дарс даври: 45-90 минут
Ёш категорияси: 8-11-синфлар
Тил: ўзбек ёки рус тиллари

Конкурсда фақат Ўзбекистон фуқаролари қатнашиши мумкин. Конкурсда қатнашиш учун ўқитувчилар, китоб муаллифлари, ўрта мактаб таълими соҳасида ишловчилар ва инсон ҳуқуқлари соҳасида ишловчи маҳаллий ва халқаро ташкилот вакиллари таклиф қилинади.

Дарслар Очиқ Жамият институтига 1998 йил 20 сентябргача етказилиши лозим.

Дарсларни баҳолаш мезонлари қуйидагилардан иборат бўлади:

Дарснинг ёзилиш талабларига мувофиқлиги;
Инсон ҳуқуқлари ва эркинлиги соҳасида таълим мақсадларига дарс мазмунининг мувофиқлиги;
Юридик билим;
Материалнинг ўқувчига етказилиш сифати;
Материалнинг ўзлаштирилиши;
Синфда интерактив усулларнинг қўлланилиши;
Дарснинг янгилиги (қўлланилган материаллар).

Энг яхши муаллиф ёки муаллифлар гуруҳи мукофот билан тақдирланадилар.

Конкурс ҳақида батафсил маълумотни Очиқ Жамият институти идорасидан олишингиз мумкин.

БИЗНИНГ МАНЗИЛИМИЗ: Тошкент 700070, Ивлев кўчаси, 41-уй (мўлжал : «Океан» дўкони, Шота Руставели кўчасидаги Турк коллежи).
Тел/факс: (3712) 40-68-54, 55-61-60, 54-82-43.
Электрон почтаси: <shakhlo@oci.freenet.uz>

ХАЛҚ ТАЪЛИМИ РАҲБАРЛАРИ !

«Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида»ги 1998 йил 13 майдаги 203- сонли Қарорида белгиланган вазифаларни ҳаётга жорий қилиш мақсадида А.Авлоний номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институти 1998 йилнинг сентябрь ойи учун қуйидаги курсларни режалаштирди. Бу курсларда Ўзбекистон Республикаси давлат идоралари ва республика халқ таълими вазирлигининг масъул ходимлари, чет эллик мутахассислар ҳамда таниқли олимлар, тажрибали педагоглар маъруза ўқийдилар. Курс давомидаги амалий машғулотлар пойтахтдаги янги тур мактаблар, РТМ,халқ таълими музейи ва бошқа илғор таълим муассасаларида бевосита мулоқот шаклида ўтказилади.

1. Умумтаълим мактаб директорлари (Сурхондарёда)	ўзбек	17-30
2. Қозоқ ва қирғиз тилида ўқитиладиган мактабларнинг бошланғич синф ўзбек тили ўқитувчиларини лотин ёзувига ўргатиш (Жиззахда)	ўзбек	07-12
3.Информацион технологияларни қўллаб дарс ўтиш: рус тили ўқитувчилари	рус	14-28
4.Умумтаълим мактабларидаги тарих музейи раҳбарлари(Наманганда)	ўзбек	14-26
5.«Иқтисодий билим асослари» ўқитувчилари курси	ўзбек	14-26
6.Физика ўқитишда янги педагогик технологияларни қўллаш	ўзбек	7-19
7.География фанини ўқитишда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш	ўзбек	7-19
8.Ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчилари учун муаллифлик курси(7-синф)	ўзбек	7-19
9.Махсус мактаб-интернатларнинг логопед ўқитувчилари курси	ўзбек	7-19
10.Кўришда нуқсонли бўлган болалар мактабларининг тарбиячилари учун махсус курс	ўзбек	14-26
11.Жисмоний тарбия дарсларини миллийлаштириш (Хоразмда)	ўзбек	7-19

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигининг 1998 йил 11 августдаги 156-сонли буйруғи асосида ўтказиладиган курслар

1. Қорақалпоғистон Республикаси ПХМОИ,ВПХМОИ, Тошкент шаҳар УМОИ ректорлари ва ўқув ишлари проректорлари, ҚР халқ таълими вазирининг ўринбосари, вилоят, Тошкент шаҳар ХТБ бошлиғининг ўқув ишлари бўйича муовинлари учун Қарор, Низом ва 1—9-синфлар фанларидаги дастурий ўзгаришлар юзасидан бир ҳафталик мақсадли курси (вилоятлардан 3 кишидан 42 киши).	ўзбек	7-12
2. Туман (шаҳар) ХТБ мудирлари учун Қарор, Низом ва 1—9-синфлар фанларидаги дастурий ўзгаришлар юзасидан бир ҳафталик мақсадли курс (ҳар бир вилоятдан тақсимот бўйича 5-7 киши (1-оқим, 75 киши).	ўзбек	7-12
3.Туман (шаҳар) ХТБ мудирлари учун Қарор, Низом ва 1—9-синфлар фанларидаги дастурий ўзгаришлар юзасидан бир ҳафталик мақсадли курс (2-оқим, 75 киши).	ўзбек	7-12
4. Туман (шаҳар) ХТБ мудирлари учун Қарор, Низом ва 1—9-синфлар фанларидаги дастурий ўзгаришлар юзасидан бир ҳафталик мақсадли курс (3-оқим, 68 киши).	ўзбек	21-26
5. Туман (шаҳар) методкабинет мудирлари учун Қарор, Низом ва 1—9-синфлар фанларидаги дастурий ўзгаришлар юзасидан бир ҳафталик мақсадли курс (1-оқим, 110 киши).	ўзбек	14-19
6. Туман (шаҳар) методкабинет мудирлари учун Қарор, Низом ва 1—9-синфлар фанларидаги дастурий ўзгаришлар юзасидан бир ҳафталик мақсадли курс (1-оқим, 108 киши).	ўзбек	21-26

Курс давомида тингловчилар учун таниқли педагог-олимлар, санъаткорлар, матбуот ходимлари билан учрашувлар, Амир Темур музейи ва бошқа маданий масканларга экскурсиялар уюштирилади.

Манзилимиз: Тошкент-95
Талабалар шаҳарчаси,Саидов кўчаси 6-уй.
Транспорт: Жанубий темир йўл вокзалидан 8-троллейбуснинг Талабалар шаҳарчаси (охирги) бекатигача.

Ma'rifat

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитаси.

Бош муҳаррир Ҳалим САИДОВ

Навбатчилар:
Дилбар ХЎЖАЕВА,
Нурлан УСМОНОВ

Газетани IBM компьютерида Лилия Бинашева ва Абдирасул Нарманов саҳифалади

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20. Рақам ва далилларнинг ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси,32. ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб— 136-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими— 136-55-58. «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-0251. Тиражи 25.810. Ҳажми 4 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2 босишга топшириш вақти -20.00. Топширилди-18.30. Г. 123456